

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra biologie a environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VÝR VELKÝ (*BUBO BUBO*, LINNAEUS, 1758) A VÝVOJ POČETNOSTI JEHO
HNÍZDNÍCH LOKALIT V ČESKÝCH ZEMÍCH

THE EAGLE OWL (*BUBO BUBO*, LINNAEUS, 1758) AND THE DEVELOPMENT OF THE NUMBER
OF ITS NESTING SITES IN THE CZECH LANDS

Filip HAŠPL

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Biologie, geologie a enviromentalistika – Dějepis

Vedoucí práce: Ing. Jan ANDRESKA, Ph.D.

2021

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Vír velký a vývoj početnosti jeho hnízdních lokalit v Českých zemích potvrzují, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. 04. 2021

podpis _____

Děkuji vedoucímu práce Janu Andreskovi za pomoc a zejména trpělivost, dále za jeho cenné rady, které měly v covidové epizodě stěží popsatelnou hodnotu. Dále děkuji zaměstnancům Kroužkovací stanice Národního muzea Praha za umožnění přístupu k archivovaným datům a byli mi ve všech směrech nápomocní.

ABSTRAKT

Předložená práce se věnuje vývoji populace výra velkého (*Bubo bubo*) na území České republiky v intervalu let 1940 – 1979. Údaje jsou zjištěny z archivu Kroužkovací stanice Národního musea Praha a doplněny jsou z dostupné literatury. Výr velký (*Bubo bubo*) je naše největší sova, která se v současné době vyskytuje v Evropě, Asii a severní Africe. Obzvláště v evropských státech byl však ještě v nedávné historii hojně loven a jeho populace se z tohoto zásahu zotavuje dodnes. Práce představuje stručnou historii vztahu člověka k této sově a přibližuje i její nelehkou cestu k zákonné ochraně. Také ve zkratce představuje známé hnízdní lokality a historii kroužkování této sovy před roky podrobně zkoumanými v této práci. Práce dále dokumentuje nárůst početnosti výří populace na území našeho státu během 20. století (nejnižší početnost v jednom roce zaznamenaných hnízd ve sledovaném intervalu je 0 a nejvyšší 21 hnízd), a to včetně znovu obsazování území, na kterém byl výr na přelomu 19. a 20. století zcela vyhuben. Dále jsou tyto data o výskytu zpracovány do map a tabulek, na nichž jsou přehledně vidět lokality výřích hnízdišť, které byly publikovány nebo na kterých byl kroužkován. Nakonec jsou tato data vyhodnocena v podobě grafů.

KLÍČOVÁ SLOVA

výskyt, rozšíření, hnízdiště, kroužkování, 20. století

ABSTRACT

The presented work deals with the development of the population of the Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*) in the Czech Republic in the period 1940 – 1979. The data are obtained from the archive of the Ringing Station of the National Museum in Prague and supplemented from available literature. The Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*) is our largest owl, which currently occurs in Europe, Asia and North Africa. However, especially in European countries, it has been abundantly hunted in recent history and its population is still recovering to this day. The work presents a brief history of man's relationship with this owl and describes its difficult path to legal protection. It also briefly presents the known nesting sites and the history of ringing of this owl before the years thoroughly examined in this work. The work also documents the increase in the number of eagle owls in the territory of our state during the 20th century (the lowest number of recorded nests in one year in the observed years is 0 and the highest 21 nests), including re-occupation of the area where the owl was at the turn of the 19th and 20th century completely exterminated. Furthermore, these data on the occurrence are processed into maps and tables, on which we can clearly see the locations of the owl's nesting grounds, which were published or on which it was ringed. Finally, these data are evaluated in the form of graphs.

KEYWORDS

occurrence, expansion, nesting sites, bird ringing, 20th century

OBSAH

1.	Úvod.....	8
2.	Metodika	10
2.1.	Práce s prameny	10
2.2.	Ztráta historické paměti.....	11
2.2.1.	Popis hnízd	12
3.	Výr velký	13
3.1.	Popis.....	13
3.2.	Rozšíření	13
3.3.	Potrava.....	13
3.4.	Hnízdění	14
3.5.	Výr a společnost.....	16
3.5.1.	Historie	16
3.5.2.	Výrovka.....	17
3.5.3.	Ochrana	18
4.	Hnízdiště	23
4.1.	Nejstarší známá hnízdiště.....	23
5.	Kroužkování.....	25
5.1.	Počátky kroužkování v Českých zemích.....	25
5.2.	První kroužkování výra v Čechách	28
5.3.	Důvod kroužkování	28
5.4.	Postup při kroužkování	29

5.5. Současnost.....	30
6. Výskyt výra.....	31
6.1. Vývoj sledování populace	31
6.2. Vývoj populace od let 1940 do 1979	33
6.2.1. 40. léta	33
6.2.2. 50. léta	37
6.2.3. 60. léta	41
6.2.4. 70. léta	48
6.3. Výsledky	64
6.3.1. Shrnutí	69
7. Diskuze	70
8. Závěr	72
9. Zdroje.....	74
9.1. Archivní fondy	74
9.2. Knihy.....	74
9.3. Články	75
9.4. Akademické práce	78
9.5. Zákony a vyhlášky	78
9.6. Inetnetové zdroje.....	78
9.7. Fotografie	79

1. ÚVOD

V historii se mnohokrát stalo, že člověk dovedl nějakého živočicha až na pokraj vyhuby. Tomu se nevyhnula v některých částech Evropy ani naše největší sova výr velký, kterému se věnuje tato práce. V českých zemích, kde žije již od pradávna, se ho však i přes nepočtenou populaci na přelomu minulého století podařilo zachovat. Nakonec se během 20. století jeho počet rozrostl z desítek jedinců na tisíce. K tomu nejspíše přispěla jeho zákonná ochrana, která platí v různých podobách od roku 1931 dodnes. Nicméně velice dlouho tato ochrana nebyla ani zdaleka dostatečná. Výr byl již od pradávna brán jako škůdce, kterého je nutné se zbavit. Zároveň se hojně vybírala jeho hnízda za účelem použití na výrovce, kde sloužil jako návnada pro lovení dalších dravců.¹ Nakonec se definitivně prokázalo za pomoci odborných prací věnujících se rozboru vývržků, že nebezpečným škůdcem není, a že může být pro mysliveckého hospodáře i prospěšný. I přesto zůstal nadále velice hojně vybíraným druhem, neboť jeho potřeba pro výrovky stále trvala. To bylo způsobeno obecným míněním o užitečnosti a praktičnosti tohoto způsobu lovu i silnou mysliveckou tradicí, která v některých případech odsuzuje zákaz této praktiky dodnes. Příkladem nám může být třeba příspěvek z blogu jistého vysloužilého myslivce, který ohledně praktiky lovu na výrovce napsal: *„Stav predátorů byl tak udržován (v důsledku lovu na výrovce) v únosné míře. Blahodárně se to projevovalo na stavech lovné zvěře, které byly v těch dobách několikanásobně vyšší než dnes. Uvidíte-li dnes ve volné přírodě bažanta, pochází nejspíše z umělého chovu. Všemocní ochránci přírody svůj podíl na tomto stavu nepřiznají a nadále budou setrávat na svých dogmatech. Totalita dostává novou podobu.“*²

¹ Viz. Výrovka s. 16.

² *Bejvávalo....* Vzpomínky letitého myslivce [online]. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://www.valachnet.cz/~brazdar/vzpominky.html>

S kroužkováním tohoto druhu sovy se začalo ve 30. letech minulého století. Za pomoci zachovalých kroužkovacích záznamů, můžeme sledovat výskyt a postupné šíření výra v minulém století. Tyto záznamy ovšem, nejspíše i v důsledku válečných let, nejsou zcela úplné. Například nám chybí údaje o kroužkování z 30. let. Od let 40. si už můžeme dělat jistý obraz, alespoň o části jejího výskytu a šíření. Za pomoci údajů z kroužkování také dokážeme relativně přesně určit (na obec) hnízdiště této sovy, neboť kroužkována jsou až na výjimky jen mláďata v hníždě.

2. METODIKA

Tato práce se zabývá výrem velkým a vývojem počtu a obsazenosti jeho hnízdních lokalit na našem území mezi lety 1940–1979. K tomu využívá archivní údaje z kroužkovací stanice a v literatuře zaznamenaných dobových pozorování.

Data o kroužkování jdou k tomuto účelu využít protože, v naprosté většině případů bývají kroužkována pouze výří mláďata neletuschopná ještě na hnízdech. Díky tomu nám pozice kroužkování prozradí i lokalitu výřího hnízdiště.³

2.1. Práce s prameny

Údaje o kroužkování výra velkého v této práci pocházejí primárně z archivních záznamů. Tyto záznamy lze nalézt v archivu kroužkovací stanice patřící pod Národní muzeum. Některé další údaje jsou od samotných kroužkovatelů a data ze stanice tak doplňují. Nejstarší údaje o kroužkování výra pocházejí ze 40. let minulého století. Ovšem výr byl zcela jistě kroužkován přinejmenším již v letech třicátých.⁴ Vadou a nedostatkem těchto údajů bývá uvádění místa kroužkování pouze pod názvem obce, v jejímž katastru ke kroužkování došlo, a tím nám značně ztěžuje určit přesné místo hnízdiště. To může být způsobeno několika důvody. Zaprvé, jak zmiňuje ve své práci RNDr. Miroslav Honců,⁵ může jít o záměrné vypuštění některých místních názvů, (př.: kopců), neboť by usnadňovala nález hnízda nepovolaným osobám. Zadruhé, kroužkovatelé nemuseli při vyplňování formulářů pociťovat potřebu zapisování takto podrobných údajů, či dokonce se mohlo jednat i o obyčejnou lenost tyto údaje navíc doplnit.

Dále v této práci čerpám z mysliveckých, přírodovědných periodik, která se začínají objevovat již v 19. století a informují myslivce i veřejnost o nových legislativách, problémech, či například nabízejí různé inzeráty. A také odborných prací zabývajících se výrem a zmiňujících jejich přesný výskyt.

³ Viz. Postup při kroužkování s. 27.

⁴ Viz. První kroužkování výra v Čechách s. 26.

⁵ HONCŮ, M. Rozšíření a bionomie výra velkého (*Bubo bubo*) na Českolipsku. Praha, 1985. Závěrečná práce. Přírodovědecká fakulta UK, s. 4 (mns).

2.2. Ztráta historické paměti

Je běžné, že se informace časem vytrácejí. Lidé, kteří tyto informace znali, umírají a své vědění nikomu nepředají nebo je nikam nezaznamenají. A pokud ano, dochovají se v nějaké neúplné formě a nemusejí nám dávat v dnešních souvislostech smysl, nebo se nedochovají vůbec. To vše je důvodem, proč je v současnosti složité něco podrobnějšího o dřívější populaci a osídlení výra zjistit. Dá se říci, že se stopa před 19. stoletím vytrácí. Nicméně i novější záznamy jsou značně neúplné. Například by se mohlo zdát, že záznamy po 2. světové válce by již mohly být přesné a dostatečně rozvinuté. Opak je však pravdou. To je způsobeno zčásti přístupem k výřím hnízdům, který se v této době formoval. Pokud totiž někdo výří hnízdo našel, tak mohl mladého výra z hnízda vzít a prodat, vlastně se to od něj i očekávalo. O tom se můžeme přesvědčit například v knize Otakara Štěrby *Máme rádi zvířata?*, ve které autor popisuje, jak někdy kolem roku 1948 na skále nad řekou Oslavou našel hnízdo se čtyřmi malými výry. Tři uletěli, ale jednoho se mu podařilo chytit a odnést domů za účelem okroužkování. Když se o tom však dozvědělo okolí, začalo ho intenzivně přemlouvat, aby toho škůdce prodal na výrovku a udělal tak a to se nakonec i stalo.⁶ Výr se v té době prodával až za 500 Kčs, což nebyla rozhodně zanedbatelná částka.⁷ Později, roku 1957 dokonce vydalo Ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství vyhlášku č. 176/1957 Ú. l., která určovala mimo jiné i maximální cenu při prodeji odchyceného výra. Cena prodáváného rok starého výra, mohla být až 676 Kčs.⁸ To způsobilo, že se do podvědomí lidí začala dostávat skutečnost zatajování výřích hnízd, protože pokud někdo nějaké našel, bylo v jeho nejvyšším zájmu lokalitu nikomu neprozradit. Ať už z důvodu, aby se k němu mohl pravidelně vracet a vybírat ho, čímž by si obstaral slušný přivýdělek, nebo z důvodu opačného, aby zůstalo skryto a nikdo ho nepřicházel vybírat. Tedy zatajit ho z důvodu jeho ochrany. Můžeme tak pozorovat počátky jakéhosi fenoménu „instinktu zatajování výřích hnízd“, který se nám projevuje v záznamech až dodnes.

⁶ ŠTĚRBA, O. *Máme rádi zvířata?*. Olomouc: Prodos, 1996. ISBN 80-85806-40-1, s. 45-46.

⁷ MUSÍLEK, J. Odstřel škodné na výrovkách a hubení kání. In *Stráž myslivosti*. Brno, 1932, roč. 10 č. 21. s. 289.

⁸ ANDRESKA, J. *In litt.*

Dalším problémem, se kterým je možno se setkat, je přirozený vývoj krajiny, tedy krajina se časem samozřejmě mění, a to jak přirozeně, tak i vlivem člověka. Popis místa nějakého hnízdiště, napsaný před 120 lety, se s dnešní realitou nemusí vůbec shodovat. A určit polohu onoho hnízda v dnešní době může být problematické.

2.2.1. POPIS HNÍZD

V pracích z 19. století nebývají hnízdní lokality často dostatečně přesně popisovány a zmíněno bývá většinou jen jméno nějaké větší obce, řeky, či v lepším případě kopce. S příchodem 20. století se situace z popsaných důvodů moc nelepší a tento trend setrvale pokračuje. V odborné literatuře, či příspěvcích do sborníků, bývá opět hnízdiště popisováno jen podle obce, u které se nachází. To mi znesnadňuje zjistit podrobnější údaje o výskytu hnízda, či průběhu samotného kroužkování / pozorování. V článkách v periodikách i odborné literatuře bývá často situace lepší a údaje podrobnější. U některých případů se tak dá poloha hnízdiště poměrně přesně určit za pomoci mapy a lidské dedukce. Na katastru obce, kde byl výr kroužkován, bývá často nějaká skalní stěna, kde se s největší pravděpodobností nacházelo jeho hnízdo.

3. VÝR VELKÝ

3.1. Popis

Výr velký je nejen naší, ale i evropskou největší a nejznámější sovou, a to nejen kvůli vyjmenovaným slovům. Jedná se o sovu vskutku mohutnou. Rozpětí jeho křídel dosahuje 160 až 200 cm a délku těla má 59 až 73 cm. Hmotnost se pohybuje od 2 do 3,3 kg s tím, že samice bývají až o půl kilogramů těžší než samci. Tělo má pokryté jemným nadýchaným peřím, které je na zádech tmavší a na bříše světlejší. Obě pohlaví bývají zbarvena stejně. Opeření pokračuje na nohách i na prstech, které jsou zakončeny velkými drápy. Výrazným znakem výra jsou „ouška“, tedy prodloužená pířka na hlavě, která dosahují délky až 9 cm. Dále má výr také mohutný zobák a velké „ohnivé“ oči.⁹

3.2. Rozšíření

V současné době je výr široce rozšířen po celé Evropě, Asii a severní Africe. Dříve tomu tak nebylo. V 19. století byl výr na několika místech téměř nebo zcela vyhuben. Takovým příkladem může být například Velká Británie, kde se výr nevyskytuje dodnes, nebo Francie, kam se navrácí až recentně. V Čechách k jeho vyhubení nedošlo, ale jeho populace byla silně ohrožena. V současné době je výr rozšířen po celém území České republiky, obývá nížiny i nižší hory, a jeho nejvýše zaznamenané hnízdění bylo nalezeno na Šumavě ve výšce 800 m n. m.¹⁰ Přednost dává lesnatým oblastem, které sousedí s otevřenými plochami, ve kterých loví.¹¹

3.3. Potrava

O potravě výra velkého panovalo mnoho předsudků a nesrovnalostí, které se nakonec staly jedním z důvodů pro jeho hubení. Analýzou vývržků, provedenou ve 20. století, však bylo dokázáno, že spíše než že by konzumoval křepelky a bažanty, loví

⁹ ŠŤASTNÝ, K.; BEJČEK, V.; HUDEC, K. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice: 2001-2003*. Praha: Aventinum, 2009, ISBN 978-80-87051-52-8. s. 188-189.

ČERVENÝ, J. *Ottova encyklopedie Myslivosti*. 2. vydání. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010, s. 218–220.
DUNGEL, J. & Karel HUDEC. *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*. Praha, 2011. s. 152.

¹⁰ HUDEC, K. & K. ŠŤASTNÝ, ed. *Ptáci: Aves*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1994. Fauna ČR a SR. ISBN 978-80-200-1834-2, s. 972.

¹¹ ŠŤASTNÝ, K.; BEJČEK, V.; HUDEC, K. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003*. 2006, s. 188.

výr menší savce, například hraboše polní, či ptáky jako je racek chechtavý, nebo i některé dravce.¹² Jak píše Karel Pecl v *Ptácích Písecka* „poté, co vylétl z borového lesíka nad rybníkem, napadl motáka pochopa letícího nad rákosinou. Srazil ho do rákosí a vytrhl mu kus svaloviny z ramenní části křídla. Zoufalý křik pochopa uslyšel rybář, který výra odehnal a pochopa přinesl na ošetření do píseckého muzea.“ Pochop byl nakonec vyléčen a vypuštěn zpět do přírody.¹³ Nepohrdne však ani ježkem, potkanem, malou kočkou, či třeba nějakým obojživelníkem a hmyzem. Není také výjimkou, že se některý výr specializuje jen na jeden druh své oblíbené potravy.¹⁴ Drobnou kořist, jako jsou například hraboši, konzumuje vcelku. U větší kořisti dojde k jejímu upravení, často utržením hlavy, části této kořisti pak bývají uloženy v hnízdě nebo nějaké skrýši poblíž. K ukládání takovéto kořisti dochází převážně v době hnízdění.¹⁵

Na lov se výr vydává za šera a v noci. Kořist hledá pomocí sluchu i zraku. Loví nad otevřenými plochami, jako jsou pole a paseky. Používá k tomu dvě základní metody lovu. Spíše pasivní, při které sedí na vhodném místě (tzv. posedu), nebo aktivní, při které letí neslyšně a nízko nad zemí a vyhledává vhodnou kořist.¹⁶

3.4. Hnízdění

Výří hnízdo bývá nejčastěji umístěno na skalních plošinách překrytých převisem, či na v mělké jamce vyhloubené na zemi.¹⁷ Někdy se ovšem můžeme setkat i s hnízdem na vidlici nějakého stromu.¹⁸ Karel Hudec v literatuře uvádí, že 53% hnízd se nacházel ve skále, 40% na zemi, 4% v dravčím hnízdě na stromech a zbylá 3% na nějakém jiném místě (posedy, hrady, atd.).¹⁹ Hnízda si sám nestaví, hnízdí buďto v opuštěných hnízdech

¹² KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích*. In *Myslivost: odborný časopis pro lidovou myslivost*. ISSN 0323-214X, s. 45.

¹³ VAŘEČKA, D. *Ptactvo Písecka*. In *Zool. Odd. Mor. Muzea v Brně.*, s. 81-83.

¹⁴ VONDRÁČEK, J & HONCŮ M. Porovnání dvou analýz zbytků potravy výra velkého z téže lokality v letech 1939 a 1967–72. In *Sborník Severočeského Muzea*. Ser. Natur. Liberec 1978, s. 67–71.

¹⁵ KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký III*, In *Myslivost*, 2020. Praha, ISSN 0323-214X, s. 40.

¹⁶ Tamtéž, s. 40.

¹⁷ HUDEC, K. & BÁRTA, D. *Fauna ČSSR*, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci. Praha: Academia, 1983. sv. Sv. 23, Díl 3. sv. 1. s. 58.

¹⁸ ANDRESKA, D & STORCH, D. *Sovi hnízda*. In *Vesmír: přírodovědecký časopis*. Praha: Vesmír, 2017, 96, ISSN 0042-4544, s. 313.

¹⁹ HUDEC, K. & BÁRTA, D. *Fauna ČSSR*, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci. Praha: Academia, 1983, s. 58.

dravců, nebo jen v ušlapaných vývrzcích.²⁰ Hnízdo je však vždy v místě s dostatečným úkrytem a dostatkem potravy (poblíž komplexu polí apod.).

Výři tvoří dlouhodobé monogamní svazky. Tok začíná někdy již v lednu, nejčastěji však v únoru a trvá přibližně 14 dní.²¹ Samec se při něm chová velmi hlučně. Po západu slunce začne houkat (zvuk, který vydává, by se dal popsat jako ú-uhu), a toto houkání může trvat i celou noc.²² Samice se v této době také ozývá, ovšem mnohem méně hlasitými zvuky.²³ Hnízdišti bývají výři páry věrni řadu let, popřípadě ho mění ve velmi malém okruhu.²⁴

Počátek snůšky bývá ovlivněn počasím. Může začít již v únoru. Nejčastěji však až na přelomu únor / březen. Samice do hnízda postupně (v rámci několika dnů) snese 1 až 5 vajec a již od prvního sneseného vejce na nich začíná sedět. Rozměry vajec bývají průměrně 60x49mm s hmotností 73g.²⁵ Pokud jsou vejce na počátku hnízdění nějakým způsobem znehodnocena, může dojít ke snesení náhradní snůšky. Jinak však výr snáší vejce pouze jednou ročně. Samice na nich sedí 33 až 37 dní a se samcem se nestřídá, avšak během krmení ji nosí potravu.²⁶ Mláďata se líhnou v pořadí i odstupu, v jakém byla vejce snesena, jsou slepá a pokryta prachovým peřím. Oči se jim rozlepi nejpozději do deseti dnů po vylíhnutí. Do 20 dnů po vylíhnutí samice mláďata zahřívá, a poté s nimi ještě 10 dní zůstává v hnízdě. Později hnízdo opouští, ale stále se zdržuje v okolí. Po pátém týdnu i mláďata opouštějí hnízdo, ale i ta se nadále zdržují v okolí a na hnízdo se stále vracejí pro potravu, která je jim zde stále přinášena rodiči. Schopnost plné vzletnosti dosahují až od 10. – 11. týdne (ve stáří nad 70 dní). Okolí hnízda opouštějí ve věku 150 – 160 dní. Pohlavní dospělosti výři dosahují ve věku jednoho roku.²⁷

²⁰ ČERVENÝ, J. Myslivost: Ottova encyklopedie. s. 218-220.

²¹ HUDEC, K. & BARTA, D. *Fauna ČSSR*, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci. Praha: Academia, 1983, s. 58.

²² KUNSTMÜLLER, I. *Početnost a hnízdní biologie výra velkého (Bubo bubo) na Českomoravské vysočině v letech 1989-1995*, In Buteo 8. 1996, s. 83.

²³ SVENSSON, L.; GRANT, P. J.; MULLARNEY, K. & ZETTERSTRÖM, D. 2004: *Ptáci Evropy, severní Afriky, Blízkého východu*. Svojtka & Co., Praha. ISBN 978-80-7291-246-9, s. 206.

²⁴ HUDEC, K. & BARTA, D. *Fauna ČSSR*, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci. Praha: Academia, 1983, s. 56.

²⁵ Tamtéž, s. 58.

²⁶ *Jak hnízdí výr velký*. In: *Stráž myslivosti* [online]. 2000, [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2000/Cervenec---2000/Jak-hnizdi-vyr-velky>
HUDEC, K. & BARTA, D. *Fauna ČSSR*, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci. Praha: Academia, 1983, s. 58.

²⁷ HUDEC, K & ŠTASTNÝ, K. *Ptáci: Aves*. Academia, 1994, s. 968.

3.5. Výr a společnost

3.5.1. HISTORIE

V historii výr nebyl něčím, co bychom mohli nazvat „oblíbeným“ zvířetem. Pokud bylo jeho hnízdiště nalezeno, byli jeho potomci vzati na výrovku a vajíčka zničena. Čím však byla tato averze k výrovi způsobena? Už od antiky byl výr vnímán jako ohavný pták

Obrázek 1: Obrázek výra z *Knihy dvacatera umění mistra Pavla Žídka*.

Obrázek 2: Obrázek výra napadeného vranami z *De arte venandi cum avibus*.

nevhodný ke krmí a tento pohled se přesunul i do středověku. To můžeme vidět v díle Isidora ze Sevilly²⁸ a Hildegardy z Bingenu.²⁹ Nejstarším dochovaným českým popisem výra velkého je v díle od Pavla Žídka z Prahy³⁰ z roku 1470.³¹ „*Výr je pták, který se vyhýbá světlu, má lehké tělo zatížené jen vahou opeření. Když se objeví v místech nepostižených nákazou, zvěstovává příchod moru. Chytá myši, pije holubí vajíčka, a v kostelích srká olej z lamp. Poté co olej vypije, lampy znečistí trusem. Když je napaden jinými ptáky, pak si lehne na záda a brání se nohama a drápy.*“ píše Židek³² a takových pověr existovalo více. Tato tvrzení však samozřejmě nejsou zcela pravdivá. Výr má na jídelníčku myši i další malé hlodavce, vajíčka však nehubí a lampový olej také

²⁸ Španělský biskup a významný autor středověké literatury (*560 – †4. 4. 636).

²⁹ Německá abatyše zabývající se mimo jiné i přírodovědou. Později prohlášena za svatou (*16. 9. 1098 – †17. 9. 1179).

HILDEGARDA Z BINGENU. *Ptačí medicína*. Přeložila J. MALÁ. Praha: Academia, 2013. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-2302-5, s. 101-102.

ISIDOR ZE SEVILLY. *Etymologiae XII*. Přeložila L. BLECHOVÁ-ČELEBIČ. Praha: OIKOYMENH, 2004. Knihovna středověké tradice. ISBN 80-7298-060-2, s. 195.

³⁰ Český polyhistor (*1471 – †1413).

³¹ KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích*, In *Myslivost*, 2020, Praha, s. 40.

³² ŽÍDEK, P & HADRAVOVÁ, A. ed. *Knihy dvacatera umění mistra Pavla Žídka: část přírodovědná*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1618-8, s. 206-207.

nesrká.³³ Nenávist jiných ptáků vůči výrovi a jeho obranné chování je však popisováno správně, výr se takto opravdu brání. Dokonce se nám dochovala středověká iluminace vyobrazující tuto nenávist denních ptáků vůči výrovi v podobě několika útočících vran. Iluminace pochází z kopie Sokolnické knihy císaře Fridricha II, vytvořené pro jeho syna Manfréda v polovině 13. stol. (*De arte venandi cum avibus*)³⁴

3.5.2. VÝROVKA

V druhé polovině 17. století, se v českých zemích začaly rozšiřovat umělé honitby a bažantnice. Objevila se i nová vlna boje proti škodné, do které, jak již víme, byl

Obrázek 3: Nákres výrovky od Zdenka Koláře.

Obrázek 4: Útok káněte na výra na výrovce.

(neprávem) řazen i výr. V této době se zároveň začala objevovat nová metoda lovu dravců, a to právě za pomoci výra. Tato metoda se mohla rozvinout díky rozvoji prachových střelných zbraní a jejich používání v myslivosti.³⁵ V *Mysliveckém slovníku naučném* je výrovka popisována takto: *Úkryt vybudovaný pod zemí nebo jako maskovaná bouda se střílnami a dobrým výhledem na vyšší stromy v okolí, na něž usedají výrem přivábení dravci a havranovití ptáci. Před boudou na berličce (kozlíku), tj. kůlu s příčkou, sedí na šňůře upoutaný výr. Šňůra musí být dostatečně dlouhá, aby výr mohl při náletu většího dravce seskočit na zem a vleže na hřbetě se pařáty bránit. Příliš klidný výr je kontrolní šňůrkou z boudy povzbuzován k větší aktivitě. Místo živého výra se někdy používá mechanický, lze také použít větší sovu (puštíka nebo kalouse). Lov na výrovce je založen na nepřátelství mezi výrem, dravci a krkavcovitými ptáky. Letícího dravce postřehne výr již na velkou vzdálenost, kdy ještě lidskému zraku není patrný. Dravec útočí na výra různě. Některý se nízkým letem snaží výra z berličky srazit,*

³³ ANDRESKA, D., ANDRESKA, J. *K výročí 50 let zákazu lovu dravců na výrovkách*. In *České právo životního prostředí*, č. 46. 2017, Praha, ISSN 1213-5542, s. 76.

³⁴ Tamtéž, s. 76-77, 80.

³⁵ KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích*, In *Myslivost*, 2020, Praha, s. 40.

*jiný ho s křikem obletuje nebo ho pozoruje z výstavku. Lov na výrovce měl sloužit k regulaci stavu pernaté zvěře škodné, vedl však k bezohlednému a nesmyslnému vybíjení všech dravců, a proto byl zakázán.*³⁶ Tato metoda se ukázala jako velmi účinná, zkušený lovec dokázal za jeden den na výrovce zastřelit velké množství ptactva. První písemné doložení výrovky u nás pochází z roku 1687. V dopisu dopisu Jana Pressla z Točníka, v němž píše, že: *...hřenský fořktrecht schválně po celý rok chová výra, s ním vychází do polí a škodlivé ptactvo, které na něj tluče, odstřeluje*.³⁷

3.5.3. OCHRANA

Zpočátku nebyla myslivost nijak plošně regulována, každé panství v českých zemích si vydávalo vlastní řády. Později byly vydávány lovecké řády panovníkem. Například, roku 1641 vydal Císař Ferdinand III. ustanovení o lovu pro České království, které stanovuje *„myslivost jako kratochvíli šlechtickou“*.³⁸ Další ustanovení a vyhlášky vycházejí dále, ale lov výra či používání výrovky to nikterak neovlivní.

Krásným ovšem zároveň i odstrašujícím příkladem intenzivního hubení výra může být případ Třeboňského panství, odkud se nám dochovaly velice kompletní záznamy odstřelených výrů (tedy bez výrů odebraných z hnízda). Nejvíce zde byli výři hubeni mezi lety 1691–1705.³⁹ Za zastřeleného výra byla vyplácena poměrně vysoká odměna v podobě 18 krejcarů. Po roce 1710 počet ulovených výrů prudce klesá a po roce 1890 již žádní další výři uloveni nebyli. To s největší pravděpodobností značí, že populace výra na třeboňském panství byla již jen minimální či již zcela vyhubená.⁴⁰ Jako další příklad je možné uvést panství Krumlov, kde bylo v letech 1726–1897 uloveno 294 výrů.⁴¹ I přes toto plošné hubení se však výr v Čechách udržel a na některých místech byl docela běžným tvorem. Vilím Vetter ve svém článku *Výr* v časopise *Živa* (1854) moc vlídných slov pro výra nenachází, píše: *„Člověku jest výr znám co škůdce a násilník, a mnozí se diví i štítí příšerné jeho postavy, pročes se s ním také příliš vlídně nenakládá.*

³⁶ RAKUŠAN, C. *Myslivecký slovník naučný*. Praha: Brázda, 1992. ISBN 80-209-0212-0, s. 146.

³⁷ ANDRESKA, J. & ANDRESKOVÁ, E. *Tisíc let myslivosti: Lovecké hrady a zámky. Lovecké zbraně. Lovečtí psi. Zvěř. Sokolnictví. Čížba. Člověk myslivcem*. Vimperk: Tina, 1993. ISBN 80-85618-12-5, s. 78.

³⁸ *Historie lovu a myslivosti*, [online]. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <http://www.cmmj.cz/historie>.

³⁹ ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích*. In *České právo životního prostředí: časopis České společnosti pro právo životního prostředí*. Praha: Česká společnost pro právo životního prostředí, 2018, č. 50. ISSN 1213-5542, s. 78-79.

⁴⁰ KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích*, In *Myslivost*, 2020, Praha, s. 40.

⁴¹ Tamtéž, s. 40.

Myslivci vysazena jest na jeho hlavu jistá cena, protož jej trestá co zločince prachem a olovem, kdekoliv jej ve svém hájenství napadá, nebo když se mu poštěstilo, jej živého do želez neb jiného líčidla lapiti, odsouzen ho k svému prospěchu k doživotnímu vězení“.⁴² (Vězením je myšlen chov pro lov na výrovce)

Hlasy o nutnosti ochrany výra se začaly hlasitěji objevovat po vzniku časopisu *Stráž myslivosti* (1923), a to právě na jeho stránkách. Za zmínku stojí články od Karla Domina, věnující se úvahám o založení národního parku ve Vysokých Tatrách, který ochranu výra vyzdvihoval jako nutnost.⁴³ Prvním úspěšným pokusem o zákonnou ochranu výra bylo přijetí tzv. *Malého honebního zákona*⁴⁴ v roce 1929. Šlo o reakci na nevhodně krutou zimu v letech 1928/29, která způsobila nadměrné vymírání zvěře. Tento zákon ve svém § 2 upravoval již platné zákony o myslivosti a to tak, že umožňoval vyhlásit ochranu nad druhem, který by se stal ohroženým. V dodatku je to popsáno takto: „*Hrozí-li některému druhu zvířete, který není podle tohoto zákona nebo podle dosavadních honebních předpisů hájen, vyhubení, může úřad zemský stanoviti částečnou nebo celoroční dobu hájení takového druhu zvířete.*“⁴⁵ V důsledku *Malého honebního zákona* tak byla v roce 1930 stanovena celoroční ochrana výra na území České země. O rok později ke stejnému kroku přistoupily i země Moravskoslezské. Roku 1932 byla ochrana výra zavedena i na Slovensku.⁴⁶ Tento zákon jistě pomohl zvrátit trend, kterým se populace výra v Československu ubírala a přispěl tak k jejímu zachování. Ačkoliv zákon zakazoval vybíjení výra i jeho vajec, neupravoval vybírání jeho hnízd za účelem výrovky a tak byl výr i nadále vybírán a přeprodáván.⁴⁷

Debata na toto téma se aktivněji rozběhla ve 30. letech dvacátého století. Objevuje se na stránkách *Stráže myslivosti* pod názvem *Odstřel škodné na výrovkách a hubení kání*. Jehož autorem je Josef Musílek, který píše: „...*že mnoho zla napáše se na výrovkách, kde se odstřelí do roka spoustu dravců, mezi nimiž nejčastěji platí krvavou daň velmi užitečná*

⁴² VETTER, V. *Výr*. In *Živa*. 1854, Praha, s. 193-197.

⁴³ ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích*. In *České právo životního prostředí*. 2018, Praha, s. 82.

⁴⁴ Zákon č. 98/1929 Sb.

⁴⁵ ANDRESKA, J. *Výr velký a jeho nelehký osud III.: Nesnadná cesta k ochraně*. In *Živa*. Praha, 2021(1), 40-42. ISSN 0044-4812, s. 41.

⁴⁶ ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích*. In *České právo životního prostředí*. 2018, Praha, s. 82-83.

⁴⁷ Tamtéž, s. 83.

káně.“⁴⁸ (Tímto výrokem nejspíše naráží na užitečnost těchto domnělých „škůdců“ jako predátorů drobných hlodavců.) Dále pak v článku naráží na nepotřebu této metody lovu škůdců, neboť v současné době již existují účinnější a levnější metody. Nezapomíná zmínit ani neblahé dopady na beztak již vzácnou populaci výrů způsobenou vybíráním jejich hnízd. Na konci článku zaznívá stanovisko Československé ornitologické společnosti, která apeluje na myslivce jako na milovníky přírody: „*Ornitologická společnost žádá o podporu požadavku na zákaz výrovky.*“⁴⁹

Článek doplňuje výrok redakce, který prosí čtenáře o sdílení zkušeností s lovem na výrovce a také o jejich názor na tuto problematiku. Výsledek této ankety vyšel v několika dalších číslech časopisu a byl značně nakloněn zachování výrovky argumentující účinností této metody, a také „*mysliveckému uspokojení*“, které myslivci dopřává. Legislativně se tedy nic nezměnilo.

Ke změnám nakonec dochází až za Druhé světové války, v Protektorátu Čechy a Morava. Za prvé: bylo zákonem jasně definováno, že denní i noční dravci jsou lovnou zvěří, takže se už nemuselo spoléhat na mysliveckou tradici jako u předešlých nařízeních.⁵⁰ Za druhé: vyšla vyhláška, která stanovovala, že: „*lovná zvěř, pro kterou není stanovena doba lovu, má býti šetřena po celý rok.*“⁵¹ U výra velkého doba lovu nebyla stanovena, a tím pádem byl jeho lov vlastně zakázán.⁵² Používání výrovky to však nikterak neomezovalo a o jejím užívání se na stránkách časopisu debatovalo ještě řadu let. Za třetí: v roce 1944 se pomocí nařízení Nejvyššího mysliveckého úřadu omezilo vybírání výřích hnízd a to tak, že je to možné jen na základě výjimky vydávané oním úřadem.⁵³

⁴⁸ MUSÍLEK, J. Odstřel škodné na výrovkách a hubení kání. In *Stráž myslivosti*, roč. 10, č. 7 (1932), s. 101-102.

⁴⁹ Tamtéž, s. 102.

⁵⁰ ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích.* In *České právo životního prostředí.* 2018, Praha, s. 85.

⁵¹ Vládní nařízení č. 127/1941 Sb., o myslivosti, a vládní nařízení č. 128/1941 Sb, obě ze dne 31. března 1941.

⁵² ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích.* In *České právo životního prostředí.* 2018, Praha, s. 85.

⁵³ ANDRESKA, J. Výr velký a jeho nelehký osud IV.: Diskuze a sváry. In *Živa.* Praha, 2021(2), ISSN 0044-4812, s. 93-94.

Po válce zůstala tato nařízení dále v platnosti, ale jejich vynucování se z pochopitelných důvodů odsunulo do pozadí. V roce 1948 vstoupil v platnost zákon o myslivosti č. 225/47 Sb. Podle něj byl výr i nadále hájen, ovšem jeho vybírání nebylo zakázáno.⁵⁴ Tuto skutečnost roku 1951 ještě vyjasňuje vyhláška č. 283/51 Ú. l. I. (platící pouze pro české kraje) a to takto: „... *Krajský národní výbor může povolit na žádost mysliveckého hospodáře výjimky, pokud jde o vybírání hnízd pouze v kraji Pražském, Českobudějovickém, Plzeňském, Ústeckém, Libereckém, Jihlavském a Brněnském; v jiných krajích se výjimky nepovolují*“⁵⁵. K beztrestnému vybírání výřích hnízd ve výše zmíněných krajích stačí pouze souhlas krajského národního výboru. Jedinou podmínkou bylo, že si mohl ponechat vždy jen jednoho výra a ostatní vybrané musel nabídnout k odkupu myslivecké jednotě. Nadále se vyhláška snaží zmapovat a regulovat vlastnictví výrů v zajetí, a to povinným hlášením chovaných výrů a jejich kroužkováním chovatelskými kroužky. Následně měly být také všechny prodeje a nákupy výrů prováděny jen prostřednictvím československé myslivecké jednoty.⁵⁶

Na začátku 60. let začala být výrovka legislativně omezována. V roce 1967 došlo k drastickému omezení druhů ptactva, které bylo možné na výrovce lovit, a to na vránu obecnou, straku obecnou, kavku obecnou a sojku obecnou. Tímto se používání výrovky značně omezilo, neboť straky i vrány byly moc vychytralé, než aby na takovou léčku skočily. Definitivní zákaz výrovky následoval velmi záhy – v roce 1975.⁵⁷ Tím došlo k nárůstu nejen výří populace, která byla do té doby omezována vybíráním hnízd, ale i populace ostatních dravců.

V roce 1992 dle vyhlášky ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb. byl výr označen za druh kriticky ohrožený a zákoně chráněný.⁵⁸ Což výrovi zaručovalo jeho celoroční hájení a zakazovalo ho jakýmkoliv způsobem rušit. V roce 1996 však vyšla vyhláška č. 134/1996 Sb., která umožnila volný odchyt a vybírání výřích vajec.⁵⁹

⁵⁴ ANDRESKA, J. Výr velký a jeho nelehký osud IV.: Diskuze a sváry. In *Živa*. Praha, 2021(2), s. 94. Zákon č. 98/1929 Sb.

⁵⁵ Provádějící vyhláška č. 283/51 Úředního listu I.

⁵⁶ ŽMOLIL, M. *Výr velký (Bubo bubo, Linnaeus, 1758) jako modelový druh pro environmentální výchovu*. Praha, 2019. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, s. 41.

⁵⁷ Ustanovení § 4 odst. 6 písm. c) vyhlášky č. 4/1967 Sb., ve znění vyhlášky ministerstva zemědělství č. 10/1975 Sb., o změně vyhlášky ministerstva zemědělství č. 4/1967 Sb.

⁵⁸ Příloha č. III vyhlášky ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb.

⁵⁹ Vyhláška 134/1996 Sb.

V současnosti je výr chráněn dle zákona č. 449/2001 Sb., který upravuje ochranu výra dle mezinárodních smluv. Nelze ho jakýmkoliv způsobem lovit a lov na výra jako návnadu je v něm zakázán.⁶⁰ Dnes se však stále s výrovkou můžeme setkat. Za pomoci vycpaného / umělého výra se její princip používán ornitology k chytání ptactva do sítě a následnému kroužkování.⁶¹

⁶⁰ § 2 písm. c) zákona č. 449/2001 Sb.

§ 45 odst. 1 písm. d) zákona č. 449/2001 Sb.

⁶¹ DRMOTA, J. *Pohled do historie lovu zvěře: lov na výrovce*. In *Myslivost*. Praha. 2006, s. 42.

4. HNÍZDIŠTĚ

4.1. Nejstarší známá hnízdiště

Stará a popsaná výří hnízdiště se nacházela na skalách kolem řek Sázavy a Vltavy, na Křivoklátsku (kolem řeky Berounky), v Českém středohoří a na Vysočině. V druhé polovině 20. století se s jeho zvyšující početností začal rozšiřovat i do dalších regionů. Například do podhůří Jeseníků, kde byl výr poprvé objeven v roce 1955. (Oldřichem Suchým)

Jedno z nejstarších popsaných výřích hnízdišť se podle Vladislava Šíra⁶² nachází u Plané na Chebsku. Dále také zmiňuje hnízdiště u Manětína na Plzeňsku. Všechna tato hnízdiště popisuje jako obsazená kolem roku 1850.⁶³ Další popsané hnízdiště, tentokrát popsané A. Fričem roku 1872, se nacházejí u Štěchovic a na Dívčím kameni.⁶⁴ Další hnízdiště se nacházela podle J. Jirsíka v Prachovských skalách na Trutnovsku (1884), na Hrubé Skále (1891) a na Výrově skále u Veverské Bítýšky (1893).⁶⁵ Vladislav Šír zmiňuje hnízdiště v Bořeni u Bíliny a Zlatníku u Obrnic (1886).⁶⁶ J. Stahr zmiňuje 3 výry ve Svejkovských skalách u Sloupu v Čechách.⁶⁷ Starší záznamy se nám, pokud existovaly, bohužel nedochovaly.

Za podrobnější zmínku jistě stojí hnízdiště v Bořeni u Bíliny a Zlatníku u Obrnic. Jak už bylo řečeno, obě hnízdiště byla poprvé popsána Šírem v roce 1886. O pár let později v roce 1894 je zmiňuje i Edler. Dále se v roce 1906 o výrech v těchto lokalitách zmiňuje i K. Loos ve své knize *Der Uhu in Böhmen*. Uvádí, že ačkoliv se počet jedinců výra na počátku tohoto století zredukoval pouze na jeden pár (sídlicí na Bořeni), místní lesnický personál za to nemůže, neboť tyto ptáky chrání a nestřílí je. Zmínky o obsazení hnízdišť na Bořeni a Zlatníku v průběhu 20. století dokládají průběžně i další autoři (Floricke 1927, Michel 1929, Jirsík 1949, März 1952). V roce 1965 bylo hnízdiště na

⁶² Vladislav Šír (*24. 3. 1830, †24. 4. 1889) český lékař, spisovatel, ornitolog a komunální politik.

⁶³ KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích*, In *Myslivost*, 2020, Praha, s. 41.

⁶⁴ Tamtéž, s. 41.

⁶⁵ Tamtéž, s. 42.

⁶⁶ BĀRTA, Z. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku*. In *Živa*. Praha, 1967, s. 35.

⁶⁷ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 15 (mns).

Bořeni vybráno neznámým pachatelem. Podle myslivců padá podezření na neznámého horolezce, neboť hnízdo bez horolezeckého vybavení a znalostí není přístupné. O rok později bylo vybráno i hnízdo na Zlatníku. Podle Zdeňka Bárty se poté dvě mláďata z tohoto hnízda nacházela v zookoutku v Litvínově jako hřeb místní sbírky.⁶⁸ A toto je jen jeden ze smutných osudů těchto starých výřích hnízdišť.

⁶⁸ BÁRTA, Z. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku*. In *Živa*. 1967, Praha, 1967, s. 35.

5. KROUŽKOVÁNÍ

5.1. Počátky kroužkování v Českých zemích

Jako první světový pokus o kroužkování se nejčastěji udává označení několika špačků hliníkovými kroužky s adresou a číselným kódem provedené dánským středoškolským učitelem H. C. Mortensenem v roce 1899. Zanedlouho na to se po Evropě začaly šířit první kroužkovací stanice.⁶⁹

Za nějaký čas poté, konkrétně v roce 1910, začal s kroužkováním v Čechách Ing. Kurt C. Loos. Roku 1914 byla zřízena první kroužkovací stanice na českém území. Ta se nacházela v Liběchově u Mělníka, v době Rakouska-Uherska nazývaném Liboch, a vznikla v rámci přírodovědného spolku LOTOS. Největší zásluhu na jejím založení měl právě Ing. Kurt Loos a jeho následovník JUDr. K. Richter. Jména napovídají, že stanice byla založena lidmi německého mateřského jazyka, národností Rakušany. Česko jazyční kroužkovatelé tvořili zpočátku spíše výjimky.⁷⁰

Tehdy to ovšem s kroužkováním nebylo vůbec jednoduché. Zprvu samozřejmě neexistovaly žádné standardizované české kroužky, a proto K. Loos dovážel kroužky maďarské. Počty kroužkovaných ptáků z tohoto období nejsou samozřejmě nijak vysoké a žádný výr se mezi nimi nevyskytuje. A to není divu, jelikož jeho kroužkování je kvůli poloze hnízd často velice nebezpečné. Hlavně byli kroužkováni raci, drozdi, špačci a různé kachny. Tato stanice byla aktivní až do roku 1938.⁷¹

Obrázek 5: Starý (možná maďarský) kroužek ze stanice LOTOS.

Roku 1926 byla založena Československá ornitologická společnost. Její činnost byla poté oficiálně zahájena o dva roky později. Cílem ČSO (zkratka značící Českou společnost ornitologickou tehdy byla používána zkratka ČsOS) bylo a nadále i je provádět

⁶⁹ CEPÁK, J & KLVAŇA, P. *Kroužkování ptáků v České republice a v Evropě*. In *Ochrana přírody: časopis státní ochrany přírody: journal of the state nature conservancy*, 2009 (3), ISSN 1210-258X, s. 19.

⁷⁰ Tamtéž, s. 19.

⁷¹ Tamtéž, s. 19-20.

ornitologické výzkumy, zajímat se o ochranu ptactva a věnovat se i publikační činnosti. Za zmínku stojí pod ní spadající časopis *Sylvia*, který vychází od roku 1936 dodnes.⁷²

Podobná organizace byla v roce 1932 založena Františkem Ginterem i na Moravě, konkrétně v Přerově. Jednalo se o Moravský ornitologický spolek (původním názvem Ornitologický spolek). Roku 1934 zakoupil Z. Šulc nářadí pro výrobu vlastních kroužků a začal je vyrábět.⁷³ Roku 1937 byla spolkem založena i ornitologická stanice, která se zabývala kroužkováním ptactva. Později začal spolek vydávat i periodikum *zprávy MOS* zaměřené právě na ptactvo, které vychází dodnes.⁷⁴ Jím používané kroužky nesly označení *MOS Přerov ČSR* a za protektorátu *MOS Přerov-Moravia*.⁷⁵ Tyto kroužky se přestaly používat v roce 1950. Odhadem asi 40–50 tisíc ptáků bylo okroužkováno právě těmito kroužky.⁷⁶ V roce 2005 došlo ke sloučení s Českou společností ornitologickou, pod kterou spolek funguje dodnes.⁷⁷ Kroužkovací archiv byl přesunut do kroužkovací stanice Národního muzea.⁷⁸ Momentálně se zdá, že se na stanici vyskytují pouze přepisy původních záznamů. Tyto přepisy jsou však přepsány do šablon ČSO a nedají se tak od ostatních záznamů jednoznačně rozlišit.⁷⁹

V roce 1934 začala v rámci Československé ornitologické společnosti figurovat další kroužkovací stanice pod vedením dr. Josefa Jirsíka v Praze. Tato stanice měla velice úzký vztah k přírodovědnému oddělení Národního muzea v Praze, a proto její kroužky nesly nápis *N. Museum Praha Bohemia ČSR*, nebo i *Zoo Praha-Bohemia*. V podobném duchu (*N. Museum Praha*) se

Obrázek 6: Ravnice s nápisy Museum Praha Bohemia ČSR a Zoo Praha-Bohemia.

⁷² HOŠKOVÁ, L. *80 let České společnosti ornitologické*. In *Ptačí svět*. 2006. Praha. ISSN 1801-7525, s. 10-11.

⁷³ KLÁPŠTĚ, J. *Poznámky k počátkům moderního kroužkování ptáků*. In *Anurus: regionální ornitologický sborník Východočeské pobočky České společnosti ornitologické při VČM v Pardubicích*. Pardubice: Tesla, 2004 (1). ISSN 1211-6424, s. 161.

⁷⁴ *O nás*. Moravský ornitologický spolek [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <http://mos-cso.cz/o-nas/>

⁷⁵ HEJL, F. *Kroužkování ptactva*. In *Stráž myslivosti*, roč. 12, č. 14 (1944), s. 119.

⁷⁶ KLÁPŠTĚ, J. *Poznámky k počátkům moderního kroužkování ptáků*. In *Anurus*. Pardubice 2004 (1), s. 161.

⁷⁷ *O nás*. Moravský ornitologický spolek [online]. [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <http://mos-cso.cz/o-nas/>

⁷⁸ ANDRESKA, J. *In litt.*

⁷⁹ FUCHSOVÁ, L. *In litt.*

české kroužky označují dodnes. Je nutné podotknout, že obě tyto stanice fungovaly na amatérské bázi a lidé s nimi spojení byli nadšenci angažující se z vlastní vůle a pracující ve svém volném čase. To se částečně změnilo v roce 1964, kdy se stanice stala profesionálním oddělením Národního muzea. Na amatérské bázi tak zůstává už jen práce v terénu.⁸⁰ Tuto amatérskou povahu českého kroužkování dokládá například i způsob jakým byly pro ČSO kroužky vyráběny. To popisuje Miloslav Nevrlý ve své knize *Moje ptačí roky*. Během války je vyráběl Ing. Otta Kadlec na Štvanici pod obloukem Negrelliho viaduktu venku na stole. Na rozměřený hliníkový plech (za války něco takového sehnat, jistě nebylo nic snadného) narýsoval linky ohraničující budoucí rozměr kroužku. Následně hliník nastříhal na pruhy a jednotlivé kroužky. Velikost pruhů záležela na druhu kroužků (těch bylo tehdy dvanáct). Následně kroužky vyrazil. To nebyl jednoduchý úkol, a proto se muselo razit ve dvou lidech. Nevrlý to popisuje takto: „Vystoupil jsem na trochu viklavý špalek, uchopil přes metr dlouhou páku a na pokyn raziče, který seděl skrčený pode mnou na podobném špalku starodávného lisu, jsem silně zmáčknul, a to se opakovalo mnohosekrát za odpoledne.“⁸¹ Poté bylo ještě potřeba do jednotlivých kroužků ručně vyťukat unikátní číslo. Nakonec se kroužky pomocí kleští dotvarovaly a již hotové se seřadily podle velikostí a čísel a navlékly se na kousky motouzu po pěti, padesáti, sto kusech, jak bylo potřeba. Poté se již takto hotové rozesílaly samotným kroužkovatelům. Po válce se výroba kroužků přesunula do prostor garáže na Maninách vedle Libeňského mostu. Dnes se již kroužky vyrábějí strojně a sériově v zahraničí.⁸²

Obrázek 7: hliníkový kroužek připravený na ražbu.

Obrázek 8: Již nastřížený a oražený kroužek.

⁸⁰ HOŠKOVÁ, L. *80 let České společnosti ornitologické*. In Ptačí svět. 2006. Praha., s. 10-11.

HEJL, F. *Kroužkování ptactva*. In Stráž myslivosti, roč. 12, č. 14 (1944), s. 119.

⁸¹ NEVRLÝ, M. *Moje ptačí roky*. Praha: Česká společnost ornitologická, 2017. ISBN 978-80-87572-32-0, s. 27.

⁸² Tamtéž, s. 23-28.

5.2. První kroužkování výra v Čechách

K prvnímu kroužkování výra nejspíše došlo 18. 5. 1932 u obce Hradčany. Hnízdo se nacházelo v jihozápadní části Hradčanských stěn ve spáře pískovcové stěny nedaleko od lesní cesty v borovém lese. Byla v něm nalezena tři mláďata a všechna byla okroužkována.⁸³ Už samotné datum kroužkování nám prozrazuje, že se jedná o kroužkování pod kroužkovací stanicí LOTOS. Archiv se záznamy o provedených kroužkováních touto konkrétní stanicí se nám do dnešní doby nezachoval, nebo se přinejmenším ztratil a dosud nebyl objeven.⁸⁴ Proto nemohu ověřit, zdali jde skutečně o nejstarší kroužkování výra v Čechách či nikoliv, avšak jedná se přinejmenším o nejstarší zprávu zabývající se kroužkováním výra, jenž je dostupná v literatuře. Za zmínku jistě stojí i to, že na stejném místě byly okroužkovány 2 juvenilní výři i 9. června 1936. O rok později jsme z tohoto okroužkování získali i první dochovanou zmínku o výsledku kroužkování výra v Čechách. Jeden z výrů byl totiž nalezen již z části v rozkladu mezi Dubou a Lhotou (11 km od místa kroužkování).⁸⁵

5.3. Důvod kroužkování

František Hejl ve svém článku *Kroužkování ptactva* shrnuje důvody kroužkování velice jednoduše takto: „*Kroužkování ptactva se provádí především za účelem poznávání všech okolností, týkajících se tahů ptactva.*“⁸⁶ Pokud bych to trochu rozvedl, tak nám tedy kroužkování ptáků slouží k levnému, účinnému a dlouhodobému sbírání poměrně velkého množství dat. Z těchto dat lze vyčíst odpovědi na různé otázky. Např.: polohy zimovišť, trasy k nim, délku života ptactva, migraci a také změny početnosti populace. Dnes již existují účinnější metody jak na tyto otázky odpovědět (například GPS lokátory), ale kvůli své finanční nenáročnosti zůstává kroužkování stále relevantní.⁸⁷

⁸³ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 27 (mns).

⁸⁴ ANDRESKA, J. *In litt.*

⁸⁵ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 27 (mns).

⁸⁶ HEJL, F. *Kroužkování ptactva*. In *Stráž myslivosti*, roč. 12, č. 14 (1944), s. 119.

⁸⁷ KŘÍŽKOVÁ, B. *Amatérští ornitologové: Občanská věda v praxi*. Praha, 2020. Diplomová práce. Fakulta Humanitních studií UK, s. 36.

5.4. Postup při kroužkování

Aby mohlo dojít k okroužkování, musí být pták nejprve chycen. Za tímto účelem existuje mnoho různých metod odchyty pěvců na „těčka“, lapací sítě, až po kroužkování ještě nemobilních mláďat na hnízdě.⁸⁸ Poslední zmíněné je i nejčastější způsob kroužkování výra.⁸⁹

Po okroužkování je pták zapsán do kroužkovacích seznamů. Kromě čísla kroužku a jeho typu je zapsán i druh ptáka, jeho stáří, ideálně pohlaví a hlavně místo a datum okroužkování. Vráťím-li se ke kroužkům, těch bylo až dvanáct typů podle velikostí označovaných velkými písmeny od nejmenších po největší: N, M, Z, R, K, H, E, D, C, B, A a L.⁹⁰ Na kroužkování výra se používaly a stále používají kroužky typu A, někdy i typu B, které jsou menší. Je možné, že jimi byli kroužkováni převážně samci, kteří jsou menší než samice a u některých jedinců mohl být tento kroužek vsutku lepší volbou.⁹¹

Aby byl účel kroužkování naplněný, musí kromě samotného okroužkování dojít i k zaevidování jeho výsledku. Pokud tedy někdo najde ptáka s kroužkem na noze, měl by zaslat zprávu o tomto nález kroužkovací stanici. To je možné buďto poštou nebo pohodlněji přes email. Důležité je v dopise uvést všechny důležité údaje, jako je číslo kroužku, datum nález, místo nález, okolnosti nález, případně i o který druh ptáka šlo.⁹² Číslo kroužku se poté na stanici vyhledá v záznamech a vznikne tak obraz o pohybech, stáří, atd. daného jedince.⁹³

⁸⁸ NEVRLÝ, M. *Moje ptačí roky*. Praha, 2017, s. 29-34.

⁸⁹ DUNGEL, J. & Karel HUDEC. *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*. Praha: Academia, 2011. Atlas (Academia). ISBN 978-80-200-1989-9, s. 152.

⁹⁰ HEJL, F. *Kroužkování ptactva*. In *Stráž myslivosti*, roč. 12, č. 14 (1944), s. 120. NEVRLÝ, M. *Moje ptačí roky*. Praha, 2017, s. 25.

⁹¹ ANDRESKA, J. *In litt.*

⁹² *Jak nahlásit nález kroužku. Společnost spolupracovníků Kroužkovací stanice* [online]. [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <http://krouzkovaniptaku.cz/jak-nahlasit-nalez-krouzku/>

⁹³ HEJL, F. *Kroužkování ptactva*. In *Stráž myslivosti*, roč. 12, č. 14 (1944), s. 120.

5.5. Současnost

V současnosti je v Čechách kroužkování zajišťováno kroužkovací stanicí Národního muzea za pomoci dobrovolníků a držitelů kroužkovací licence. Tu lze získat po dvouletém kurzu a složení zkoušky, při které se dokazují znalosti o ptactvu a manipulaci s ním. Tradiční dobrovolnická pomoc je pro fungování stanice naprosto nezbytná, neboť má v současnosti jen tři zaměstnance.

Za celou dobu fungování kroužkovací stanice Národního muzea v letech 1934 až 2020 bylo na území České republiky okroužkováno celkem 5175 výrů velkých.⁹⁴ Oproti jiným druhům ptáků se to může zdát jako malé číslo a do jisté míry je to samozřejmě pravda. Výr není hojně kroužkovaným druhem. To je způsobeno několika faktory. Hlavním je i nadále obtížnost jeho kroužkování. Téměř všichni jedinci byli a jsou kroužkováni jako mláďata ještě před opuštěním hnízda. K hnízdům se dá dostat jen velice složitě a to samozřejmě za předpokladu, že jsou nalezena. Dospělí ptáci bývají kroužkováni jen výjimečně. Většinou jde o zraněné ptáky ze záchranných stanic následně vypuštěných zpět do volné přírody. Důležité je podotknout, že ve srovnání prokroužkovatelnosti populace v porovnání s ostatními evropskými zeměmi, se jedná o poměrně vysokou hustotu prokroužkování.⁹⁵

⁹⁴FUCHSOVÁ, L. *In litt.*

⁹⁵ CEPÁK, J. & Národní muzeum (Praha, Česko). *Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky*. Praha: Aventinum, 2008. ISBN 978-80-86858-87-6, s. 239.

6. VÝSKYT VÝRA

6.1. Vývoj sledování populace

Výr byl na českém území odjakživa, avšak představa o jeho početnosti nám byla poprvé osvětlena až v 18. století. Konkrétně na případu již zmíněného Třeboňského panství, a jeho důsledně vedeným a dochovaným mysliveckým statistikám.⁹⁶ Za pomoci těchto statistik se můžeme domnívat, že na konci 19. století byl v Čechách výr aktivně loven a na některých místech se stal značně ohroženým druhem. Vladislav Šír ve své knize *Ptactvo české*. Z roku 1890 uvádí: „*Napočítal jsem 705 míst, kde hnízdí (výr) a 140 míst, kde občas bývá pozorován, neb kam někdy zalítne i střelen bývá. U nás (Čechách) hnízdí všude, kde hornaté lesy, zvláště pak skály jsou, také ve zbořeništích, starých hradech i ve velkých dutých stromech obývá. V některých hájenstvích však lesníci výra nestřílejí, naopak přikazují, aby se šetřil, a to hlavně z té příčiny, aby mladé vybíratí mohli, které pak ochočí, vychovají a za dosti velký peníz odprodají jiným hájemstvím pro lov škodného ptactva na tak zvané výrovce*“.⁹⁷ Jako metodu k získání informací použil dotazníkový průzkum. Nutno ovšem podotknout, že stejně tak, jako tomu bývá i u některých prací ideově navazujících, údaje nemusí být zcela přesné.⁹⁸

Další záznamy o početnosti výra v celých Čechách máme až od začátku 20. století, a to díky práci Kurta Loose, který se právě tématem početnosti výra na přelomu staletí zabýval. Pomocí ankety zjistil, že v Čechách již zbývá přibližně 20 hnízd výra. Jeho práce však nezahrnovala Moravu a Slezsko. V roce 1906 vydává knihu *Uhu in Bohmen*, ve které uvádí výskyt výra na území Čech, Moravy i Slezska (údaje do své knihy získal pomocí dotazníku). Ze všech 224 soudních okresů dostal zpětnou reakci od 321 respondentů. Zjistil, že za posledních 50 let hnízdil výr na 35 místech. A na začátku 20. století se v Čechách vyskytuje pouze 18 párů. Na 16 místech byl pozorován při přeletu, z 270 míst jsou zprávy o jeho výskytu negativní.⁹⁹ Roku 1944 nabylo platnosti nařízení

⁹⁶ ANDRESKA, J. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích*. In *České právo životního prostředí*. 2018, Praha, s. 78-79.

⁹⁷ ŠÍR, V. *Ptactvo české*, 1890, s. 89-90.

⁹⁸ ANDRESKA, J & ANDRESKA, D. *Výr velký a jeho nelehký osud II*. In *Živa*. 2020, Praha, s. 320.

⁹⁹ LOOS, K. *Der Uhu in Böhmen nebst einigen Notizen über die Verbreitung dieser Eule in einigen andern Ländern*. Saaz, 1906.

č. 37009VI/4/1943, které se kromě omezení vybírání výřích mlád'at pokoušelo napravit i nedostatek údajů o přítomnosti a výskytu výra v protektorátu. Tento problém se měl vyřešit za pomoci dotazníku o přítomnosti výrů v honitbách a dotazníkem o výrech chovaných v zajetí. Jak to s tímto pokusem o monitorování výří početnosti a populace dopadlo, není jasné, neboť ona data se nám nedochovala a ani doboví badatelé se o nich nezmiňují.¹⁰⁰ V roce 1940–1944 sbírá údaje o výskytu hnízdišť výra J. Jirsík. Ten nachází a stanovuje počet výrů v Čechách přibližně na 75 párů.¹⁰¹ Podobnou cestou se vydává i J. Sekera, který ve své práci *Rozšíření výrů v Československu* (1954) metodou dotazníku zjišťuje, že na území Čech se v roce 1949 číslo počtu výrů pohybuje již okolo 475 výrů.¹⁰² Tím se nám počet výrů v Čechách od posledního měření před padesáti lety značně zvýšil, a to o tolik, že se nedá než dojít k závěru, že takovýto nárůst není v období pěti let možný. Údaje získával Sekera rozesíláním dotazníků. Tyto údaje pak od myslivců přijímal nekriticky a nebral v potaz například možné dvojí počítání jednoho výra v několika sousedních honitbách, ale i možné zatajování hnízdišť ze strany mysliveckých sdružení. Je také možné, že si výskyt výra mohli někteří myslivci vymyslet, aby tak obhájili vybírání výřích hnízd, jak o tom referuje Walter Černý (1958): „*Některá myslivecká sdružení se snaží omluvit vybírání výřích mlád'at, případně tím docílit úředního souhlasu k takovému činu.*“¹⁰³

Jasně však je, že populace výra začala stoupat. To bylo pravděpodobně způsobeno jeho ochranou prosazovanou hlavně za protektorátu. V letech 1973–1977 se jejich počet zvedl na 400–600 párů. Při sčítání v roce 2001–2003 byly jeho stavy v ČR odhadnuty dokonce na 600–900 párů.¹⁰⁴

ANDRESKA, J & ANDRESKA, D. *Výr velký a jeho nelehký osud II.* In Živa. 2020, Praha, s. 321.

¹⁰⁰ ANDRESKA, J. *Výr velký a jeho nelehký osud IV.: Diskuze a sváry.* In Živa. Praha, 2021(2), s. 94.

¹⁰¹ JIRSÍK, J. *Naše sovy: datli, rorýsi, lelkové, vlhy, dudkové, mandelíci, ledňáčci, kukačky, kráčívi a plameňáci: pro lesní personál, lovce, rolníky, učitelstvo, ornitology a přátele přírody.* V Praze: Česká grafická Unie, 1944, s. 13-20.

¹⁰² SEKERA, J. *Rozšíření výrů v Československu.* In *Práce výzkumných ústavů lesnických sv. 7.* 1954, s. 153-155.

¹⁰³ ČERNÝ, W. : SEKERA, J. *Rozšíření výrů v Československu.* In *Sylvia*, roč. 15, 1958, ISSN 2570-9801, s. 275–276.

¹⁰⁴ ŠTĀSTNÝ, K.; BEJČEK, V.; HUDEC, K. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001-2003.* 2006, s. 189.

6.2. Vývoj populace od let 1940 do 1979

Nejstarší dochované údaje o kroužkování z kroužkovací stanice Národního muzea pocházejí ze 40. let 20. století. V Čechách se tehdy už pár desítek let kroužkovalo pod patronátem kroužkovací stanice LOTOS, kterou založil K. Loos v roce 1914.¹⁰⁵ Ovšem kroužkování výra kvůli polohám jeho hnízd je složité, ba dokonce nebezpečné (někteří kroužkovatelé dokonce při kroužkování přišli o život).¹⁰⁶ Nesmíme opomenout ani nízké počty jedinců výra v této době. To vše přispělo k nízkému počtu kroužkovatelů.

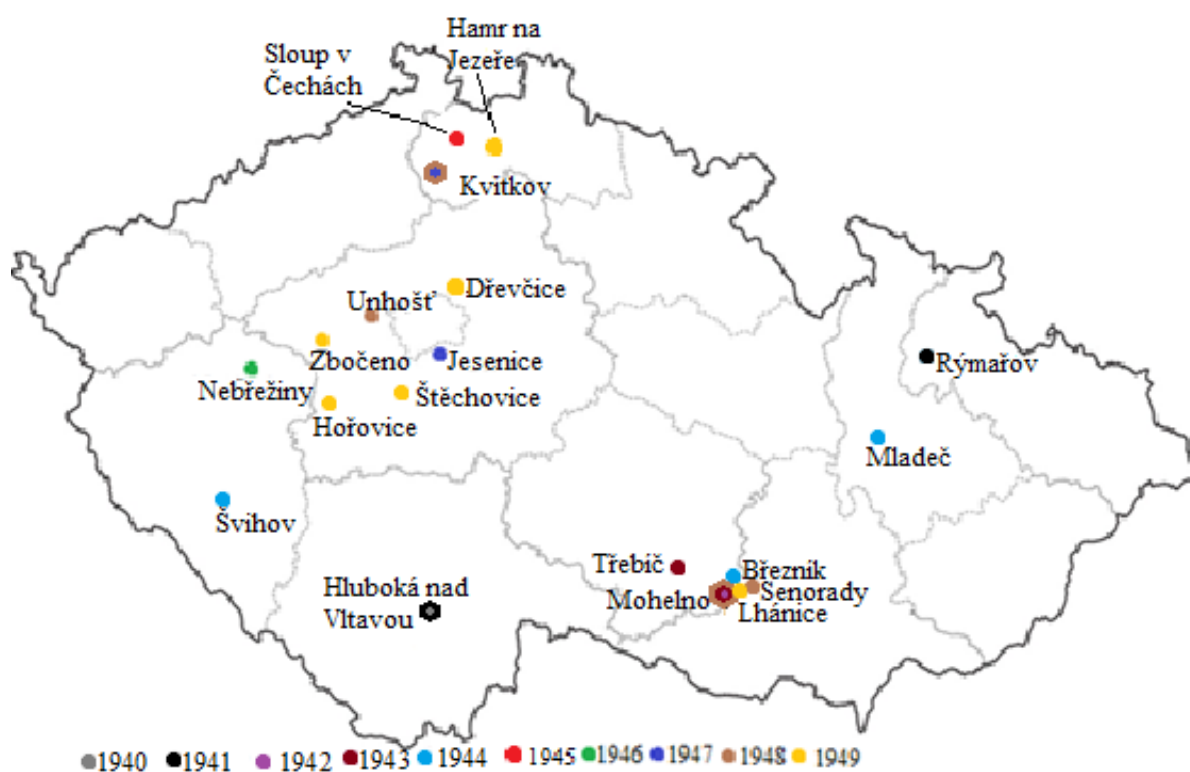
6.2.1. 40. LÉTA

První údaje o kroužkování z archivu kroužkovací stanice se začínají objevovat ve 40. letech. Vyplývá z nich, že kroužkování výra se ve velkém neprovádělo. Zaznamenáno je pozorování na 6 lokalitách a kroužkování na 11. z toho opakovaně na hnízdišti u Mohelna a to Oldřichem Lipeckým. V okolí Mohelna se také vyskytovalo nejvíce nalezených výrů, několik se jich nacházelo také ve Středočeském, Libereckém a Plzeňském kraji. Po jednom pozorování bylo i v krajích Moravskoslezském a Olomouckém.

K těmto zprávám o kroužkování přidávám i několik dalších zmínek o výskytu výra, jenž jsem našel v literatuře. Vše je vidět na následující mapce a tabulce, kde je uvedeno místo kroužkování / pozorování výra, datum a jméno kroužkovatele / pozorovatele, případně pouze osoby, která o tomto pozorování informuje. Pod tabulkou poté doplňuji nějaké přesnější informace ohledně pozorování, případě o kroužkování, pokud jsou dostupné.

¹⁰⁵ CEPÁK, J.; KLVAŇA, P. In *Ochrana přírody: časopis státní ochrany přírody*. 2009, s. 19.

¹⁰⁶ ANDRESKA, J. In *litt.*

Mapa 1: Výskyt výra v letech 1940-1949. Na mapě jsou znázorněna místa kroužkování i pozorování.

Tabulka:

Hluboká nad Vltavou o. Č. Budějovice	1940 / 1941	p. Janovský (pozorování)
Rýmařov o. Bruntál	1941	p. Stoklasa (pozorování)
Březník o. Třebíč	1944	Josef Antonín Kratochvíl (pozorování)
Hořovice o. Beroun	1949	? (kroužkování)
Jesenice o. Příbram	18. 05. 1947	? (kroužkování)
Kvítkov o. Č. Lípa	1947 / 1948	Zdeněk Jón (pozorování)
Lhánice o. Třebíč	30. 05. 1949	Oldřich Lipecký (kroužkování)
Mladeč o. Olomouc	27. 07. 1944	František Hejl (kroužkování)
Mohelno o. Třebíč	1942 / 12. 04. 1943 / 25. 04. 1943 / 1948	Oldřich Lipecký (kroužkování)

Nebřeziny , Střela o. Plzeň-sever	28. 04. 1946	? (kroužkování)
Senorady , Oslava o. Brno-venkov	1948	Josef Antonín Kratochvíl (pozorování)
Sloup v Čechách o. Č. Lípa	1945	Zdeněk Jón (pozorování)
Štěchovice	1949	? (kroužkování)
Švihov o. Klatovy	1944	? (kroužkování)
Třebíč o. Třebíč	1943	Josef Kratochvíl (kroužkování)
Unhošť o. Kladno	31. 05. 1948	? (kroužkování)
Zbečno , Berounka o. Rakovník	15. 05. 1949	Jaromír Čečrdle (kroužkování)

Kvítkov: Hnízdiště u Kvítkova se nachází ve skalách severně od obce nad Robečským potokem. Skály se nad něj tyčí do výšky 30 metrů. Okolí je tvořeno smíšenými lesy. Vodní plochy i pole jsou od hnízda v bezprostřední blízkosti.¹⁰⁷ Hnízdiště poprvé zmiňuje R. März v roce 1939. Zdeněk Jón uvádí hnízdění jednoho páru výrů v roce 1947 i 1948.¹⁰⁸

Mladeč: Nalezení výra u Mohelna bylo pro Františka Hejla překvapením, neboť o jeho výskytu v této části Moravy neměl doposud žádné zprávy. Lokalitu hnízda popisuje jako 343 m n. m. vysoký kopec, porostlý smrkovo-bukovým lesem, na jehož severní straně při okraji lesa vystupují vápencové skalní útesy. A na jednom z nich, místními nazývaném „Pod rytířským sálem“, bylo nalezeno hnízdiště výra. Nacházelo se ve výklenku asi 4 metry pod horním okrajem 15 m vysoké skalní stěny. Těžko dostupného hnízdiště si povšiml v březnu 1944 lesník František Teichmann a nemohl uvěřit svým očím, neboť nikde v okolí dosud výra neviděl. Později 17. května se mu za pomoci lana podařilo k němu sestoupit. V hnízdě byli tři juvenilní výři. 27. července se je

¹⁰⁷ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*, 1985, s. 19 (mns).

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 20.

František Hejl pokusil okroužkovat, ale jedno z mlád'at mu uteklo, proto nakonec byla okroužkována jen dvě mlád'ata.¹⁰⁹

Rýmařov: U Rýmařova podle Oldřicha Suchého byl viděn výr v roce 1941. Tuto informaci má od lesníka Stoklasy.¹¹⁰

Sloup v Čechách: Hnízdiště u Sloupu v Čechách se nacházelo v dutině pro člověka jen těžko dosažitelné, asi v 50 m vysokých pískovcových skalách jižně od obce. Pod skalami byl smrkový porost. V bezprostředním okolí se nachází několik rybníků, potok a zemědělská plocha. O výrech v této lokalitě poprvé píše J. Stahr v roce 1886, a to konkrétně o kradených mladých výrech z této lokality. O. Hegenbarth uvádí, že když v roce 1886 zde byli zahubeni dva výři a jejich mlád'ata následně vybrána, zůstala tato lokalita výry už nadále neobsazená. Až Zdeněk Jón sděluje, že v roce 1945 výr obsadil hnízdo u Sloupu v Čechách po sokolu stěhovavém.¹¹¹

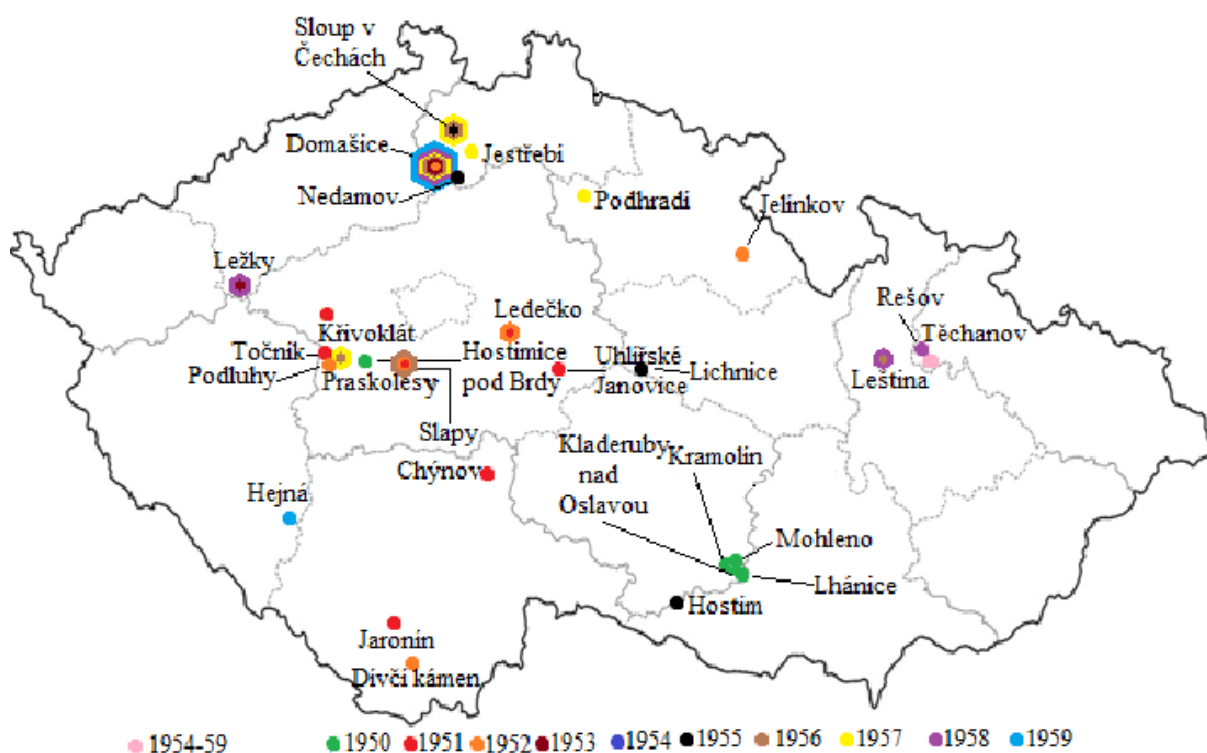
¹⁰⁹ HEJL, F, *Výr na Litovelsku*. In Stráž myslivosti. Brno, 1932, roč. 22, č. 18, s. 156–157.

¹¹⁰ SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In Živa. 1970, Praha, s. 69.

¹¹¹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 12–13 (mns).

6.2.2. 50. LÉTA

V 50. letech se počet kroužkování i pozorování výra oproti předchozímu desetiletí zvyšuje, to je nejspíše způsobeno větším počtem kroužkovatelů. Ovšem stále se jedná spíše jen o jednotky. Výr byl kroužkován na 21 lokalitách a pozorován na 8 dalších. Na začátku desetiletí se opět setkáváme s výry v okolí Mohelna, avšak zprávy o nich se brzy vytrácí. V neposlední řadě se znovu setkáváme i s výry kolem Sloupu v Čechách, na Křivoklátsku, v Nížkém Jeseníku a u právě zbudované vodní nádrže Slapy. Nově jsou výři pozorováni a kroužkováni v Jihočeském, Pardubickém, Královehradeckém a Ústeckém kraji.

Mapa 2: Výskyt výra v letech 1950-1959. Na mapě jsou znázorněna místa kroužkování i pozorování.

Tabulka:

Dívčí Kámen o. Č. Krumlov	1952	? (kroužkování)
Domašice o. Č. Lípa	1952 / 1953 / 1956 / 1957 / 1958 / 1959	lesník Svoboda (pozorování)

Hejná o. Klatovy, kamenolom	1959	? (kroužkování)
Hostim o. Znojmo	1955	? (kroužkování)
Hostimice pod Brdy o. Beroun, v. Plešivec	1950	? (kroužkování)
Chýnov o. Tábor	1951	? (kroužkování)
Jaronín o. Č. Krumlov	13. 05. 1951	Milan Hirt (kroužkování)
Jeníkov o. Teplice, kamenolom	1952	? (kroužkování)
Jestřebí o. Č. Lípa	1957	Zdeněk Jón, Urbánek (pozorování)
Kramolín o. Žďár nad Sázavou	17. 06. 1950	? (kroužkování)
Kladeruby n. O. o. Třebíč	17. 06. 1950	? (kroužkování)
Křivoklát o. Rakovník	02. 06. 1951	Jiří Formánek (kroužkování)
Ledečko o. Kutná Hora	1951 / 1952	? (kroužkování)
Leština o. Šumperk	1956 / 10. 05. 1958	? (kroužkování)
Ležky o. Louny	1953 / 1958	? (kroužkování)
Lhánice o. Třebíč	29. 06. 1950	? (kroužkování)
Lichnice o. Chrudim	1955	? (kroužkování)
Mohelno o. Třebíč	09. 05. 1950	? (kroužkování)
Nedamov o. Č. Lípa	1955	Šooky (pozorování)
Podhradí o. Chrudim	14. 05. 1957	? (kroužkování)
Podluhy o. Beroun	1952	? (kroužkování)
Praskolesy o. Beroun	1956 / 1957	Simandl (pozorování) / V. Fejt (pozorování)
Rešov o. Bruntál	1959	Oldřich Suchý (pozorování)

Slapy o. Praha-západ	1951 / 1952 / 1956	? (kroužkování) / ? (kroužkování) / Vlastimil Kohout (pozorování)
Sloup v Čechách o. Č. Lípa	1955 / 1956 / 1957	Zdeněk Jón (pozorování)
Těchanov o. Bruntál	1954 / 1955 / 1956 / 1957 / 1958 / 1959	Oldřich Suchý (pozorování)
Točnick o. Beroun	1951	? (kroužkování)
Uhlířské Janovice o. Kutná Hora, Dračí skála	1951	? (kroužkování)

Domašice: Hnízdní lokalita u Domašic se nachází v pískovcových skalách severně od obce. Lokalita je porostlá borovými lesy s příměsí břízy a smrku. Pole jsou vzdálena 1500 m a nejbližší vodní plocha přibližně 400 m. Lesník Svoboda uvedl, že zde v roce 1952–3 sídlil výr, kterého ve svém dokumentárním filmu použil prof. Komárek. Svoboda také sděluje, že v letech 1956–1964 zde výr pravidelně vyváděl mláďata.¹¹²

Nedamov: Hnízdiště v Nedamově je popisováno následovně. Hnízdo se nacházelo na pískovcovém hřebenu ve výšce 10 metrů ve skalní peci. Pod skalou je smíšený les. Nejbližší vodní zdroj se nachází asi 300 metrů daleko a k nejbližším polím je to asi 1500 metrů. M. Honců říká, že podle ústního sdělení Šookyho byla z tohoto hnízda vybrána mláďata v roce 1955.¹¹³

Praskolesy: V Praskolesích bylo v roce 1956 nalezeno hnízdo výra na pasece vedle starého pařezu. Následující rok bylo v okolí slyšet houkání výra znovu, proto se lesníci opět vydali hnízdo hledat. Čirou náhodou bylo hnízdo nalezeno 5. 4. 1957 na podlaze jednoho místního posedu.¹¹⁴

Rešov: Asi 2,5 kilometru od výřihů hnízda v Těchanově se na druhé straně údolí u obce Rešov, nacházelo další hnízdo, ve kterém byli v roce 1959 nalezeni dva juvenilní výři.¹¹⁵

Obrázek 9: Posed u Praskoles s hnízdem.

¹¹² HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. Praha, s. 35-36 (mns).

¹¹³ Tamtéž, s. 41.

¹¹⁴ SLAVÍK, B. *Několik poznámek k výskytu Výra velkého (Bubo bubo) na Českomoravské vysočině*. In Vlastivědný sborník Vysočiny: oddělení věd přírodních. 1958, s. 177.

¹¹⁵ SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In Živa. 1970, Praha, s. 69.

Slapy: Hnízdo u Slap není blíže popisováno, nicméně v dubnu 1956 se v něm vylíhla tři mláďata. Jedno z nich bylo již od vylíhnutí slabé a po dvou týdnech uhynulo. Zbývá dvě mláďata opustila hnízdo po padesáti dnech.¹¹⁶

Sloup v Čechách: Podle Zdeňka Jóna bylo hnízdo ve Sloupu v Čechách pravidelně vybíráno mezi roky 1955–1957. Dne 1. 4. 1957 bylo pak asi kilometr od původního hnízda nalezeno další. Zde Z. Jón okroužkoval jednoho dospělého výra.¹¹⁷

Obrázek 10: Hnízdo u Těchanova z roku 1955.

Těchanov: U Těchanova v roce 1954 viděl Oldřich Suchý výra v koruně hustého smrku. V březnu 1955 našel hnízdo nejspíše toho stejného výra. Bylo umístěno na skále v blízkosti potůčku vtékajícího do řeky Oslavy. Okolí bylo tvořeno bukovým lesem. V hnízdě byla 3 mláďata, z nichž jedno bylo mrtvé. Hnízda výra v této lokalitě našel O. Suchý i mezi lety 1956–1959.¹¹⁸

¹¹⁶ KOHOUT, V. *Kde hnízdí výra*. In *Živa*. Praha, 1957, s. 155.

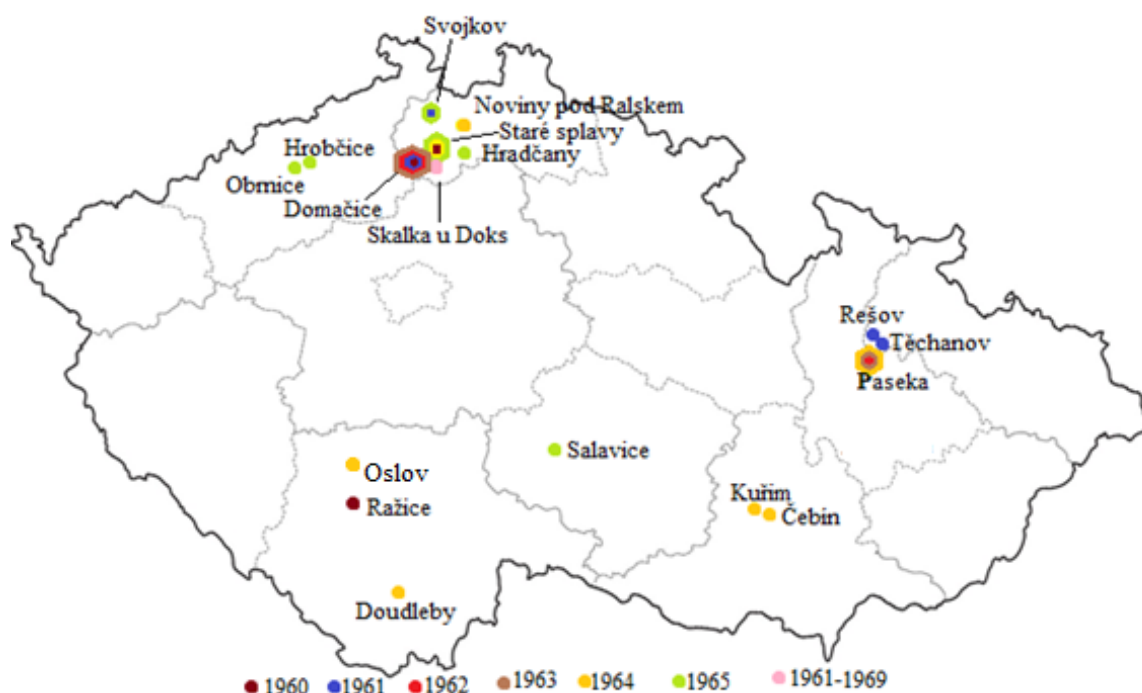
¹¹⁷ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 13 (mns).

¹¹⁸ SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In *Živa*. 1970, Praha, s. 69.

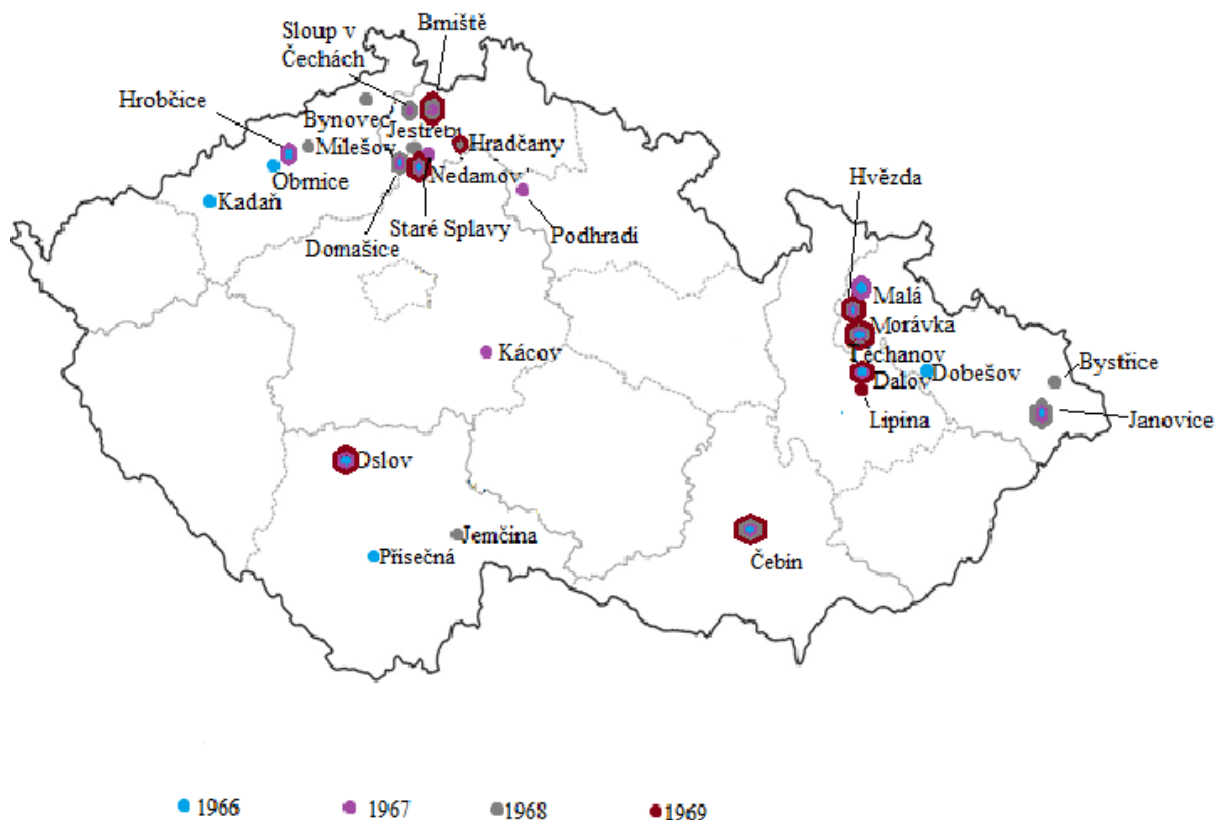
6.2.3. 60. LÉTA

V 60. letech se počty kroužkovatelů zvětšují, nicméně počet okroužkovaných výrů i lokalit kroužkování se snižuje. Naopak se však zvyšuje počet pozorování. Kroužkován je výr na 18 lokalitách, z toho na dvou lokalitách opakovaně (Oslov a Sloup v Čechách). V oblasti Nízkých Jeseníků se nám poprvé objevuje kroužkovatel Oldřich Suchý, který se výry na této lokalitě od 60. let intenzivně zabýval. Naopak počet zaznamenaných pozorování se oproti minulým letům zvětšil. Výr byl pozorován na 20 lokalitách, z toho na 13 opakovaně (Staré splavy, Domašice, Těchanov, atd.). Opět, a to i díky Oldřichu Suchému, se setkáváme s výry v oblasti Nízkých Jeseníků. Nadále se setkáváme i s výry v oblasti Českolipska a zvyšuje se nám i počet výrů z Jihočeského a Ústeckého kraje. Naopak výři kolem Mohelna již vůbec kroužkování nejsou a máme jen dvojici kroužkování více severovýchodně. Až na jednu výjimku také není známé žádné kroužkování ve Středočeském kraji, a už vůbec žádné v Královohradeckém, Pardubickém a Plzeňském kraji.

Z důvodu zvětšujícího se počtu kroužkování i pozorování a hlavně jejich velké koncentrace v oblasti Českolipska a Nízkých Jeseníků jsem musel následující mapu rozdělit na dvě. A to po letech 1960-65 a 1966-1969.

Mapa 3: Výskyt výry v letech 1960-1965. Na mapě jsou znázorněna místa kroužkování i pozorování.

Mapa 4: Výskyt výra v letech 1966-1969. Na mapě jsou znázorněna místa kroužkování i pozorování.

Tabulka:

Brniště o. Č. Lípa	1967 / 1968 / 1969	Jiří Vondráček (pozorování)
Bynovec o. Děčín	25. 05. 1968	Jiří Vondráček (kroužkování)
Bystřice o. Frýdek-Místek	15. 02. 1968	? (kroužkování)
Čebín o. Brno venkov, kamenolom	25. 05. 1964 / 1966 / 1967 / 1968 / 1969	? (kroužkování) ¹⁹⁶⁴ / Jiří Vondráček (pozorování)
Dalov o. Olomouc	10. 05. 1966 / 20. 05. 1967 / 23. 05. 1969	Milan Hirt (pozorování) / Oldřich Suchý ¹⁹⁶⁹ (kroužkování)

Dobešov o. Pelhřimov	15. 05. 1966	Drahomír Kondělka (kroužkování)
Domašice o. Č. Lípa	15. 05. 1966	Drahomír Kondělha (kroužkování)
Doudleby o. Č. Budějovice	1960 / 1963 / 1966 / 1967 / 1968 / 1969	p. Svoboda (pozorování)
Hradčany o. Č. Lípa	29. 04. 1964 / 1968 / 1969	Jiří Formánek (kroužkování) / Stanislav Dostál ^{1968 / 1969} (pozorování)
Hrobčice o. Teplice, v. Bořeň	1965 / 1968 / 1969	Jiří Vondráček ¹⁹⁶⁵ (pozorování) / Stanislav Dostál ^{1968 / 1969} (pozorování)
Hvězda o. Č. Lípa	1965 / 1966 / 1967	Zdeněk Bárta (pozorování)
Janovice o. Frýdek-Místek	1966 / 1967 / 1968	H. Typolt / H. Knobloch (pozorování)
Ječmina o. Jindřichův Hradec	26. 05. 1968	? (kroužkování)
Jestřebí o. Liberec	1966 / 1967 / 15. 05. 1968 / 1969	Miroslav Honců (kroužkování) / Milan Hirt (kroužkování ^{1966, 1967, 1969})
Kácov o. Kutná Hora	1961 / 1962 / 1963 / 1964 / 27. 06. 1967	Jaroslav Sysel (kroužkování ¹⁹⁶⁷) / Oldřich Suchý (pozorování)
Kadaň o. Chomutov	15. 05. 1966	Miroslav Hejda (kroužkování)
Kouřim o. Kolín	25. 05. 1964	Jiří Pikula (kroužkování)
Lipina o. Olomouc	25. 05. 1964	Jiří Pikula (kroužkování)
Malá Morávka o. Bruntál	09. 05. 1966	? (kroužkování)

Milešov o. Příbram	23. 05. 1969	Oldřich Suchý (kroužkování)
Nedamov o. Č. Lípa	09. 05. 1966 / 07. 05. 1967	František Hejl (kroužkování)
Noviny pod Ralskem o. Č. Lípa	14. 05. 1968	Ivo Flasar (pozorování)
Obrnice o. Most Patrně vrch Zlatník	1965 / 1966 / 1967 / 1968 / 1969	Zdeněk Bárta (pozorování)
Oslov o. Písek	1964 / 1966 / 1968 / 1969	Jiří Vondráček (pozorování)
Paseka o. Olomouc	1965 / 1966	Zdeněk Bárta (pozorování)
Podhradí o. Chrudim	10. 07. 1967	Karel Forman (kroužkování)
Přísečná o. Č. Krumlov	1966	Bohumír Mahelka (pozorování)
Ražice o. Písek	1960	? (kroužkování)
Rešov o. Bruntál	1961	Oldřich Suchý (pozorování)
Salavice o. Jihlava	09. 06. 1965	? (kroužkování)
Skalka u Doks o. Č. Lípa	1961 / 1962 / 1963 / 1964 / 1965 / 1966 / 1967 / 1968 / 1969	? Reslov (pozorování) / Jiří Vondráček (pozorování)
Sloup v Čechách o. Č. Lípa	1967 / 1968	? (kroužkování)
Staré Splavy o. Č. Lípa	1960 / 1964 / 1965 / 1967	Bedřich Slavík ¹⁹⁶⁰ (pozorování) / Jiří Vondráček ^{1964 / 1965 / 1967} (pozorování)
Svojkov o. Č. Lípa	1961 / 1965	Josef Pudil (pozorování)

Těchanov o. Bruntál	1961 / 1965 / 1966 / 1967 / 09. 06. 1968 / 1969	Oldřich Suchý (pozorování) / D. Konděla ¹⁹⁶⁸ (kroužkování)

Brniště: U Brniště se hnízdiště nacházelo v 60 metrů vysoké stěně opuštěného lomu, na kopci Tlustec (591 m n. m.). Lom je z části zarostlý keřovým porostem. Přibližně jeden kilometr od hnízdiště se nachází rozsáhlý komplex polí a rybník.¹¹⁹ Hnízdění u Brniště poprvé prokázal Jiří Vondráček roku 1967. Nalezl v hnízdě 2 juvenilní výry a jedno hluché vejce.¹²⁰ V roce 1968 bylo hnízdo podle S. Kuchaře vybráno. O rok později se v okolí vyskytovali už jen dospělí výři.¹²¹

Domašice: U Domašic byl lesníkem Svobodou spatřen výr v letech 1960–1963. V roce 1966 našel čerstvé vývržky a můžeme se tedy domnívat, že výr byl v lokalitě i nadále. Čerstvé vývržky byly u Domašic nalezeny i následující roky.¹²²

Hradčany: Hnízdění výra u Hradčan bylo pozorováno podle Jiřího Vondráčka v roce 1965 a 1968. V témž roce bylo při těžbě dřeva objeveno opodál další hnízdo. Toto hnízdo po několik let sledoval Stanislav Dostál.¹²³

Hrobčice: Hnízdiště u Hrobčic bylo roku 1965 vybráno neznámým pachatelem. Myslivci podezřívali horolezce.¹²⁴

Hvězda: Kolem obce Hvězda se vyskytovalo několik hnízdních příležitostí na různých terasách pískovcových skal. Skály jsou porostlé listnatými stromy, převážně buky. Pole i vodní zdroje jsou vzdáleny do jednoho kilometru od hnízd.¹²⁵ Jiří Vondráček prokázal hnízdění výra v letech 1966 až 1968. V roce 1969 byli na místě zpozorováni jen dospělí výři.¹²⁶

Janovice: V pískovcovém hřebenu u obce Janovice se vyskytovalo několik výřích hnízd. Potvrzené pozorování výra pochází z roku 1966 od Hynka Typlta, který uvádí jeho

¹¹⁹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 10 (mns).

¹²⁰ VONDRÁČEK, J. *K rozšíření výra velkého v Severočeském kraji*. In Příloha časopisu Ochrana přírody „Ochranářsky průzkum“. Praha, 1973, s. 17.

¹²¹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 11 (mns).

¹²² Tamtéž, s. 35.

¹²³ Tamtéž, s. 8, 18.

¹²⁴ BÁRTA, Z. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku*. In Živa. 1967, Praha, s. 35.

¹²⁵ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 31-32 (mns).

¹²⁶ VONDRÁČEK, J. *K rozšíření výra velkého v Severočeském kraji*. In Příloha časopisu Ochrana přírody „Ochranářsky průzkum“. Praha, 1973, s. 18.

hnízdění v této lokalitě. Také Heinz Knobloch uvádí pouze přítomnost dospělých jedinců v roce 1967–68.¹²⁷

Nedamov: Od roku 1966 bylo hnízdiště u Nedamova pravidelně kontrolováno, výskyt výrů byl každoročně až do roku 1971 potvrzen.¹²⁸

Noviny pod Ralskem: U Novin pod Ralskem se na balkonku pod úpatím pískovcové skály nalézalo výří hnízdo. Bylo obklopeno borovým lesem. V bezprostřední blízkosti se nacházelo pole i vodní zdroj. Jiří Vondráček píše, že zde byla nalezena dvě mláďata v roce 1964.¹²⁹

Obrnice: V hnízdišti u Obrnic byla mláďata úspěšně vyvedena v roce 1965. O rok později bylo hnízdo kvůli snadné přístupnosti vybráno.¹³⁰

Paseka: Podle Oldřicha Suchého se výři, dříve hnízdící u Rešova a Těchnova přesunuli k obci Paseka, kde hnízdili na několika místech v letech 1962–64.¹³¹

Přísečná: U obce Přísečná, poblíž Českého Krumlova, se na skále nad levým břehem Vltavy ve výšce cca 30 metrů nacházelo hnízdo výra. Objevil ho Bohumír Mahelka na jaře roku 1966. Nemělo však šťastný osud, v květnu téhož roku bylo vybráno.¹³²

Rešov: Hnízdo u Rešova bylo obsazeno i v roce 1961 a byli z něj vyvedeni 3 výři. Oldřich Suchý popisuje i jistou zajímavou a poměrně ojedinělou událost, útok výra na člověka, který se stal právě u Rešova v roce 1961. Událost popisuje takto: „*Na podzim čekal jistý lovec večer na divočáky. Údajně byl napaden výrem, když dlel na posedu u lesa. Výr zaútočil a zaťal mu pařáty do krajiny tříselné a stehna. Výra se mu podařilo puškou odhodit, a když útočil znovu, musel ho zastřelit.*“ Sám O. Suchý tuto verzi zpochybňuje. Popis událostí je velice nepravděpodobný, jelikož výři nebývají vůči lidem takto agresivní, a to ani za předpokladu, že se lidé přiblíží k jejich hnízdům. O. Suchý konstatuje, že se nejspíše celý příběh odehrál trochu jinak. Výr byl pravděpodobně nejdříve postřelen, a až když se střelec přiblížil, zaútočil a střelce zranil.¹³³

Obrázek 11: Mláďe výra z hnízda u Obrnic.

Obrázek 12: Šestidenní mláďe výra od Přísečné ze dne 25. 4. 1966.

¹²⁷ VONDRÁČEK, J. *K rozšíření výra velkého v Severočeském kraji*. In Příloha časopisu Ochrana přírody „Ochranářsky průzkum“. Praha, 1973, s. 17.

¹²⁸ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 13 (mns).

¹²⁹ VONDRÁČEK, J. *K rozšíření výra velkého v Severočeském kraji*. In Příloha časopisu Ochrana přírody „Ochranářsky průzkum“. Praha, 1973, s. 15-17.

¹³⁰ BÁRTA, Z. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku*. In Živa. 1967, Praha, s. 35.

¹³¹ SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In Živa. 1970, Praha, s. 69.

¹³² MAHELKA, B. *K ochraně výra velkého*. In Živa. 1966, Praha, s. 37-38.

¹³³ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 69 (mns).

Skalka: Hnízdní lokalita východně od obce Skalka se nachází v pískovcových skalách ve výšce 430 m n. m. a je sporadicky porostlá břízou a borovicí. V bezprostřední blízkosti hnízdiště je několik komplexů polí a přibližně o 800 m dále se nachází potok. V roce 1961 zde byla vyvedena dvě mláďata. Toto se opakovalo i o rok později, kdy ovšem bylo jedno z nich vybráno. Výr zde nadále hnízdil bez přerušení až do roku 1972.¹³⁴

Sloup v Čechách: Na jaře 1967 byl u Sloupu v Čechách spatřen jeden dospělý výr. V pátek 31. 5. 1968 byli na hnízdě nalezeni 2 juvenilní výři.¹³⁵

Staré Splavy: Jižně od Starých Splavů se nachází několik pískovcových kaňonů. Jedno hnízdo bylo nalezeno ve spáře v takzvané Selské rokli. Další se nacházelo na skalní terase ve Vůbčářské rokli. První zmínky pocházejí z roku 1939. Pole i vodní plocha jsou od hnízd vzdálené přibližně 200 metrů. Hnízdiště bylo obsazeno v roce 1960, 1964 a podle Jiřího Vondráčka naposledy roku 1965. Dne 26. 5. 1967 byl v lokalitě spatřen výr, avšak hnízdiště zůstalo prázdné.¹³⁶

Svojkov: Okolí výřihho hnízdiště na okraji Svojkovského pohoří u obce Svojkov je tvořeno pískovcovými skalami a borovým lesem. Vodní plochy jsou od hnízdiště vzdáleny do jednoho kilometru a pole se nachází v okolí již od 200 m. Hnízdiště zde bylo veřejně známo a z toho důvodu i často vybíráno. Přesná data jsou však neznámá. V roce 1961 byli z hnízda vybráni dva juvenilní výři a v roce 1965 ještě jeden další. V roce 1966 již hnízdo nebylo obsazeno.¹³⁷

Těchanov: Pár výrů, které sledoval Oldřich Suchý u Těchanova od roku 1954, se v roce 1960 neukázal. V roce 1961 však O. Suchý našel hnízdo s jedním vejcem, které se nacházelo jen pár metrů od hnízda z roku 1959. Výři se v letech 1962-64 u Těchanova nevyskytovali. Vrátili se až v roce 1965. Výry posléze pozoroval v okolí až do roku 1967.¹³⁸

¹³⁴ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 37-38 (mns).

¹³⁵ Tamtéž, s. 41.

¹³⁶ Tamtéž, s. 39.

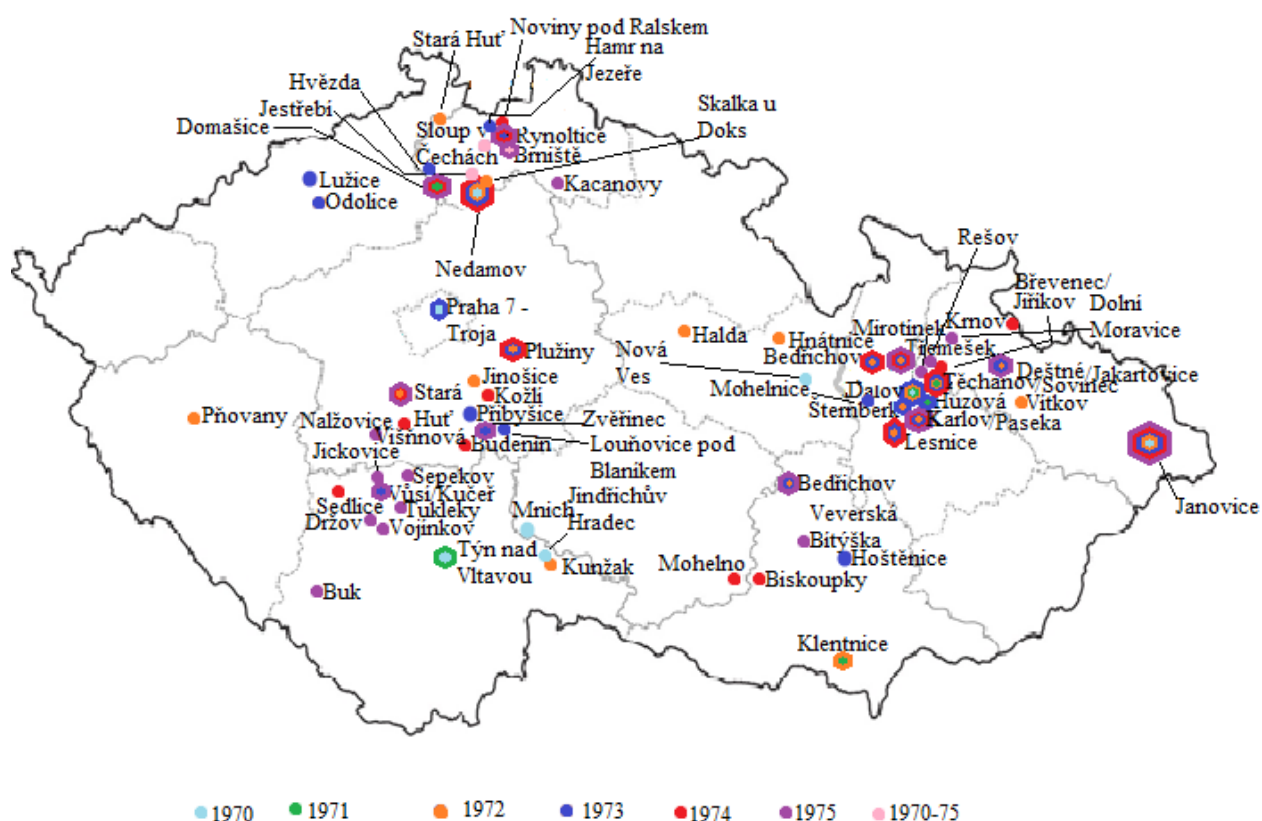
¹³⁷ Tamtéž, s. 15.

¹³⁸ SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In Živa. 1970, Praha, s. 69-70.

6.2.4. 70. LÉTA

V 70. letech počet kroužkování i pozorování výrů exponenciálně narostl. To je nejspíše způsobeno dalším nárůstem počtu kroužkovatelů. I zmínky o pozorování výra přibývají. Výr byl kroužkovan dosud na nepředstavitelných 121 lokalitách a pozorován na dalších 27. Nejvíce aktivním kroužkovatelem se stává již zmiňovaný Oldřich Suchý, jenž kroužkoval výra v oblasti Nízkých Jeseníků, kde počet kroužkování i pozorování oproti minulým desetiletím značně vzrostl. To samé platí i pro oblast Českolipska a celého Libereckého, Plzeňského, Ústeckého a Středočeského kraje. Pár případů se nachází i v kraji Plzeňském, Královohradeckém, Jihomoravském a na Vysočině, kde mimo jiné dochází k okroužkování v oblasti Mohelna. Zcela poprvé také máme kroužkování v kraji Karlovarském, Zlínském a na území Hlavního města Prahy.

Z důvodu enormního znásobení počtu kroužkování i pozorování jsem musel následující mapu i tabulku rozdělit na dvě části a to podle let 1970-1975 a 1976-1979.

Mapa 5: Výskyt výra v letech 1970-1975. Na mapě jsou znázorněna místa kroužkování i pozorování.

Tabulka 1970-75:

Bedřichov o. Šumperk	17. 05. 1972 / 09. 05. 1973 / 20. 05. 1973 / 02. 05. 1974 / 15. 05. 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Biskoupky o. Brno venkov	01. 05. 1974	? (kroužkování)
Brniště o. Č. Lípa	04. 06. 1970 / 1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 25. 05. 1975	Miroslav Honců (pozorování / kroužkování ^{1970, 1975})
Břevenec o. Olomouc	01. 05. 1973	Oldřich Suchý (kroužkování)
Budenín o. Benešov	21. 08. 1974	? (kroužkování)
Buk o. Prachatice	18. 05. 1975	Vítězslav Typner (kroužkování)
Dalov o. Olomouc	17. 05. 1970 / 16. 05. 1971 / 09. 05. 1972 / 13. 05. 1973	Oldřich Suchý (kroužkování)
Deštné o. Rychnov	01. 05. 1972 / 12. 04. 1975	Drahomír Kondělka (kroužkování)
Dolní Moravice o. Bruntál	18. 05. 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Domašice o. Č. Lípa	1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 1975	Heinz Knobloch (pozorování)
Držov o. Písek	06. 05. 1975	Karel Pecl (kroužkování)
Halda o. Pardubice	24. 06. 1972	František Štancl (kroužkování)
Halda o. Pardubice	1973	Miroslav Honců (pozorování)
Hamr na Jezeře o. Č. Lípa	3. 6. 1973	Miroslav Honců (pozorování)

Hnátnice o. Ústí n. O.	01. 06. 1974 / 07. 08. 1974	Jan Bicer, Jan Zima (kroužkování)
Hostěnice o. Brno venkov, kamenolom	30. 03. 1972	Jiří Houdek (kroužkování)
Huzová o. Olomouc	14. 04. 1973	Petr Kučera (kroužkování)
Hvězda o. Č. Lípa	10. 05. 1971 / 01. 06. 1973	Oldřich Suchý (kroužkování)
Jakartovice o. Opava	01. 05. 1973	Drahomír Kondělka (kroužkování)
Janovice o. Č. Lípa	1970 / 20. 07. 1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 1975	Hynek Typlt ¹⁹⁷⁰ (pozorování) / Heinz Knobloch (kroužkování ¹⁹⁷¹ / pozorování ¹⁹⁷⁵)
Jestřebí o. Č. Lípa	1970 / 1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 1975	Gerhard Gründel / Heinz Konbloch / Miroslav Honců (pozorování)
Jickovice o. Písek Vltava	07. 05. 1975 / 21. 05. 1975	Karel Pecl (pozorování)
Jindřichův Hradec o. Jindřichův Hradec	20. 05. 1970	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Jinošice o. Benešov	08. 03. 1972	Váňa (kroužkování)
Jinošice o. Benešov	1973 / 06. 05. 1975	Karel Pecl (pozorování)
Jiříkov o. Bruntál	09. 03. 1974	Oldřich Suchý (kroužkování)
Kacanovy o. Liberec	01. 05. 1975	? (kroužkování)
Karlov o. Bruntál	28. 05. 1972	Oldřich Suchý (kroužkování)
Klentnice o. Břeclav	10. 06. 1971 / 29. 05. 1972	Miloslav Kaňka (kroužkování)
Kožlí o. Písek	20. 06. 1975	Pecka (kroužkování)

Krnov o. Bruntál	1974 / 01. 02. 1974	Pavel Sladkovský (pozorování) / ? (kroužkování)
Kučer o. Písek	14. 05. 1974	František Šild (kroužkování)
Kunžak o. Jindřichův Hradec	23. 11. 1972	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Lesnice o. Šumperk	12. 05. 1972 / 13. 09. 1973 / 11. 05. 1974	Bořivoj Holínek (kroužkování)
Louňovice pod Bláníkem o. Benešov, v. Bláník	1973	Pavel Sladkovský (pozorování)
Lužice o. Most	19. 05. 1973	? (kroužkování)
Mirotínek o. Bruntál	21. 04. 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Mnich o. Pelhřimov	20. 05. 1970	Jaroslav Čoudek (kroužkování)
Mohelnice o. Olomouc	20. 05. 1973	Bořivoj Holínek (kroužkování)
Mohelno o. Třebíč	20. 04. 1974	Oldřich Suchý (kroužkování)
Nalžovice o. Příbram	16. 05. 1974	František Kalát (kroužkování)
Nedamov o. Č. Lípa	1970 / 1972 / 1973 / 1974	Miroslav Honců / Heinz Konbloch (pozorování)
Nová ves o. Svitavy	16. 05. 1970	Bohumil Rejman (kroužkování)
Noviny pod Ralskem o. Č. Lípa	1974	p. Loula (pozorování)
Odolice o. Most	20. 05. 1973	Ivo Flasar (kroužkování)

Paseka o. Olomouc	02. 06. 1972 / 22. 05. 1973 / 19. 05. 1974 / 18. 05. 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Plužiny o. Benešov	1972 / 1973 / 1974	Pavel Sladkovský (pozorování)
Pňovany o. Plzeň sever	23. 05. 1972	Michael Mattas (kroužkování)
Praha 7 – Troja o. Praha	10. 12. 1970 / 14. 07. 1973	Vladimír Hošek (kroužkování)
Příbyšice o. Benešov	14. 05. 1973	Váňa (kroužkování)
Rešov o. Bruntál	06. 06. 1975 / 07. 06. 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Rynoltice o. Liberec	03. 05. 1974 / 26. 05. 1975	Zdeněk Jón (kroužkování) / Miroslav Honců (kroužkování)
Sedlice o. Strakonice	1974	Karel Pecl (kroužkování)
Sepekov o. Písek	1975	Karel Pecl (pozorování)
Skalka u Doks o. Č. Lípa	1972	Heinz Knobloch (kroužkování)
Sloup v Čechách o. Č. Lípa	13. 07. 1971 / 1972 / 1973 / 1974 / 29. 05. 1975	Heinz Knobloch (pozorování / kroužkování 1975)
Sovinec o. Bruntál	16. 01. 1974	Oldřich Suchý (kroužkování)
Stará Huť o. Příbram	08. 05. 1972 / 01. 05. 1974 / 26. 04. 1975	? (kroužkování)
Šternberk o. Olomouc	13. 05. 1972 / 17. 05. 1973	František Gazda (kroužkování)
Těchanov o. Bruntál	16. 05. 1971 / 30. 11. 1972 / 21. 05. 1973 / 07. 05. 1974	Oldřich Suchý (kroužkování)

Třemešek o. Šumperk	23. 05. 1971 / 09. 05. 1972 / 09. 05. 1974 / 03. 05 1975	Oldřich Suchý (kroužkování)
Tukleky o. Písek	15. 04. 1975	Karel Pecl (pozorování)
Týn nad Vltavou o. Č. Budějovice	22. 05. 1970 / 03. 05. 1971	Jaroslav Čoual (kroužkování)
Veverská Bítýška o. Brno venkov	16. 05. 1975	Vítězslav Typner (kroužkování)
Višňová o. Příbram	07. 05. 1975	Pecka (kroužkování)
Vítkov o. Opava	23. 03. 1972	František Gazda (pozorování)
Vojníkov o. Písek	06. 05. 1975	Karel Pecl (kroužkování)
Vůsí o. Písek	1973	Karel Pecl (pozorování)
Zvěřinec o. Příbram	1973 / 1975	Pavel Sladkovský (pozorování)

Brniště: 4. června 1970 byl u Brniště spatřen dospělý výr. O rok později 20. května bylo v hnízdě na Tlustci (591 m n. m.) nalezeno jedno mládě. V následujících letech byli v okolí spatřeni jen dospělí výři. V neděli 25. 5. 1975 byla v hnízdišti nalezena tři mláďata, která byla následně okroužkována. Hnízdění bylo potvrzeno i v následujících letech. Roku 1979 byli spatřeni již jen dospělí ptáci a hnízdění nebylo potvrzeno.¹³⁹

Domašice: Kolem hnízdiště u Domašic našel Heinz Knobloch v roce 1971 čerstvé vývržky svědčící o přítomnosti výra. Jiří Vondráček našel 10. 4. na hnízdě jedno vejce. V letech 1972–1973 byla z hnízdiště vyvedena dvě mláďata. V roce 1974 byli z hnízdiště vyvedena taktéž dva výři. Původně však na hnízdě byla tři mláďata. Není jasné, z jakého důvodu to třetí zmizelo. Následující rok se již v okolí vyskytovali jen dospělí ptáci. Později nesjipše kvůli zvyšující se přítomnosti horolezců výři z lokality vymizeli.¹⁴⁰

Držov: Na hnízdišti u Država byli dne 6. 5. 1975 okroužkováni 4 juvenilní výři. A to kroužky A4841 až A4844.¹⁴¹

Hamr na Jezeře: Hnízdiště u Hamru na Jezeře se nachází hned dvě – ve dvou samostatných lokalitách. První jižně od obce poblíž hradu Děvín a druhé asi o kilometr

¹³⁹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 11 (mns).

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 36.

¹⁴¹ PECL, K. *In litt.*

jižněji. Poblíž hnízdišť se nachází vodní plocha Hamerského jezera a Děvinského rybníka. Nejbližší pole jsou vzdálena do půl kilometru a okolí hnízdišť je obklopeno smíšenými lesy. Hnízdiště poprvé popisuje Kurt Loos roku 1907. Dne 3. 6. 1973 byl výr spatřen na stromě u vrcholu kopce poblíž Hamru na Jezeře.¹⁴²

Hvězda: U Hvězdy byly v roce 1973 M. Honců nalezeny čerstvé výři vývržky svědčící o přítomnosti minimálně jednoho výra. Hnízdění však potvrzeno nebylo.¹⁴³

Janovice: H. Knobloch pozoroval dospělého výra u Janovic v roce 1970. O rok později, 10. července, zaslechl na stejném místě tři juvenilní výry. V roce 1972 zaznamenal opět výskyt pouze dospělých výrů. Výři byli u Janovic spatřeni i v následujících letech. V pondělí 26. 5. 1975 zde byli okroužkováni i tři juvenilní výři. V roce 1976 probíhalo na lokalitě rozsáhlé kácení a výři ten rok nebyli zpozorováni.¹⁴⁴

Jestřebí: U Jestřebí bylo v roce 1970 vyvedeno jedno mládě, další bylo vyvedeno i v následujícím roce. Heinz Knobloch zaslechl výra poblíž hnízdiště v sobotu 5. 8. 1972. Dne 30. 4. 1973 byl na hnízdišti Gerhardem Gründelem spatřen jeden juvenilní výr. To se opakovalo i příští rok, ovšem mládě z neznámého důvodu nebylo vyvedeno. V roce 1975 nebyli výři v hnízdě spatřeni. Byly však nalezeny čerstvé vývržky, tudíž se můžeme domnívat, že přinejmenším dospělí výři se u Jestřebí nadále nacházeli.¹⁴⁵

Kožlí: Pavel Sladkovský uvádí, že v roce 1974 zde byla samice výra chycena do želez.¹⁴⁶

Kučeř: Hnízdiště v této lokalitě se nacházelo poblíž obce na skále U Zahořelého. Nebylo nalezeno, ale výr byl slyšet v roce 1973 a 1975.¹⁴⁷

Louňovice pod Blaníkem: Na hnízdišti na hoře Blaník v roce 1973 vyrušili turisté hnízdící samici výra. Následkem vyrušenou samicí nekrytá dvě vejce pukla mrazem.¹⁴⁸

Nedamov: Na hnízdišti u Nedamova byl nalezen 23. 4. 1970 jeden juvenilní výr. Rok nato bylo hnízdění na tomto místě neúspěšné. Ani roce 1972 nebylo hnízdiště obsazeno. Nejspíše z důvodu těžby dřeva, která probíhala v okolí. V roce 1973 byla

¹⁴² HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 17 (mns).

¹⁴³ Tamtéž, s. 33.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 8.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 22-23.

¹⁴⁶ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblanicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 108.

¹⁴⁷ PECL, K. *In litt.*

¹⁴⁸ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblanicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 110.

prokázána přítomnost výra, ne však hnízdění. Podle H. Knoblocha byli rok nato v hnízdě spatřeni dva juvenilní výři.¹⁴⁹

Noviny pod Ralskem: Nevrlý uvádí, že se u Novin pod Ralskem podle sdělení lesníka Louly, hnízdily v roce 1974 dva páry výrů, kteří vyvedli minimálně čtyři mlád'ata.¹⁵⁰

Plužiny: U Plužin, nedaleko města Sázavy, hnízdil výr nejspíše pravidelně. Pavel Sladkovský si stěžuje, že v letech 1972–1974 bylo hnízdo výra pravidelně vybíráno.¹⁵¹

Sedlice: Hnízdo se nacházelo na kopci Křídli (555 m n. m.) jižně od obce. Na jaře 1974 z něho byla vyvedena dvě mlád'ata.¹⁵²

Sloup v Čechách: U Sloupu v Čechách byl výr odposlechnut H. Knoblochem 13. 7. 1971. V letech 1972–74 byla přítomnost výrů také prokázána. Ve čtvrtek 29. 5. 1975 byla v hnízdě okroužkována dvě mlád'ata stará 4 týdny.¹⁵³

Vítkov: O výrovi na Vítkově píše František Gazda v článku *Hnízdění výra velkého na stromě*. Za zmínku jistě stojí, že jde o první písemnou zmínku o hnízdění výra na stromě v Čechách. F. Gazda píše, že výra i hnízdo našel 23. 03. 1972, a to kvůli čtyřem káním, které na něj na stromě útočila. Hnízdo pak v následujících týdnech chodil pravidelně kontrolovat. Nakonec však hnízdění nebylo úspěšné, důvod není známý. Hnízdo kontroloval i v roce 1973, ale bylo prázdné. Hnízdiště bylo umístěno ve smíšeném lese na kraji Nížkého Jeseníku ve výšce 400 m n. m.¹⁵⁴

Obrázek 13: Hnízdo ve vidlici smrku.

Vůs: Hnízdiště se nachází jižně od obce nad kostelem sv. Bartoloměje ve skalách nad řekou. Nalezeno bylo roku 1973.¹⁵⁵

¹⁴⁹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 42 (mns).

¹⁵⁰ NEVRLÝ, M. *Zpráva o základním průzkumu zvěřeny ptáků Ralské pahorkatiny v letech 1971 - 73*. In *Ochránářsko přírodovědný průzkum oblasti Hamr u České Lípy*. 1974, s. 543-732.

HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 17 (mns).

¹⁵¹ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblánicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 112.

¹⁵² PECL, K. *In litt.*

¹⁵³ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. s. 13-14 (mns).

¹⁵⁴ GAZDA, F. *Hnízdění výra velkého (BUBO BUBO) na stromě*. In *Živa*. 1974, Praha, s. 154.

¹⁵⁵ PECL, K. *In litt.*

Čkyně o. Prachatice	22. 05. 1976	? (kroužkování)
Děčín o. Děčín	04. 06. 1976	Miroslav Honců (kroužkování)
Dlouhá Loučka o. Olomouc	27. 01. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Dobev , o. Písek	23. 04. 1979	Karel Pecl (pozorování)
Dobruška o. Rychnov n. K.	11. 06. 1976	Svatopluk Doubrava (kroužkování)
Dolní Kralovice o. Benešov	17. 05. 1978 / 27. 04. 1979	? (kroužkování)
Dolní Lhota o. Jindřichův Hradec	13. 05. 1978	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Dolní Moravice o. Bruntál	27. 05. 1978	Oldřich Suchý (kroužkování)
Držov o. Písek	25. 02. 1978	Karel Pecl (kroužkování)
Ferdinandov o. Bruntál	26. 05. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Horní Moravice o. Bruntál	28. 05. 1978	Oldřich Suchý (kroužkování)
Hořepník – Čertova skála Rovná, o. Pelhřimov	10. 05. 1978	? (kroužkování)
Hradčany o. Č. Lípa	1976 / 1977 / 1978 / 1979	Miroslav Honců (pozorování, kroužkování ¹⁹⁷⁷)
Hrubá Skála o. Semily	16. 05. 1977	? (kroužkování)
Hvězda o. Č. Lípa	26. 05. 1979	Miroslav Honců (pozorování)
Chlumec o. Č. Krumlov	08. 05. 1977 / 17. 05. 1979	? (kroužkování) / František Vítek (kroužkování)
Chocenický Újezd o. Plzeň jih	25. 05. 1977	? (kroužkování)

Jakubčovice nad Odrou o. N. Jičín, lom	03. 06. 1977	František Gazda (kroužkování)
Janovice o. Č. Lípa	1976 / 1977 / 1978 / 1979	Heinz Knobloch a Miroslav Honců (pozorování)
Jestřebí o. Č. Lípa	23. 05. 1976 / 25. 05. 1976	Miroslav Honců (kroužkování)
Jickovice o. Písek	29. 04. 1979	Jiří Jenda (kroužkování)
Kácov o. K. Hora	20. 06. 1977 / 30. 04. 1979	Jaroslav Sysel (kroužkování)
Kadaňská Jeseň o. Chomutov, lom	03. 11. 1978	? (kroužkování)
Kadeřín o. Olomouc	09. 04. 1978	Eduard Neoral (kroužkování)
Kestřany o. Písek	24. 02. 1979	Karel Pecl (pozorování)
Krhanice o. Benešov	1976	Pavel Sladkovský (pozorování)
Kurovice o. Zlín, kamenolom	16. 05. 1979	Ivo Růžička (kroužkování)
Kvítkov o. Č. Lípa	04. 03. 1977 / 27. 05. 1978 / 20. 05. 1979	Miroslav Honců (kroužkování ¹⁹⁷⁷ / pozorování ¹⁹⁷⁹) / Miroslav Konbloch ¹⁹⁷⁸ (kroužkování)
Landštejn o. Jindřichův Hradec	02. 07. 1978	Oldřich Kankrlík (keoužkování)
Lesnice o. Šumperk	29. 04. 1976 / 09. 05. 1977	Bořivoj Holínek (kroužkování)
Lindava o. Č. Lípa	21. 03. 1979	Milan Severa (pozorování)

Loket o. Sokolov	26. 05. 1979	Lumír Vozábal (kroužkování)
Luhačovice o. Zlín	10. 05. 1976 / 10. 06. 1976	Vítězslav Typner (kroužkování)
Lužice o. Most	10. 05. 1976	? (kroužkování)
Malé Nepodřice o. Písek	08. 04. 1978	Karel Pecl (pozorování)
Mirochov o. Jindřichův Hradec	23. 05. 1979	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Modletice o. Jindřichův Hradec	14. 05. 1979	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Mojžíř o. Ústí. n. Labem	07. 05. 1977	? (kroužkování)
Most o. Most	27. 02. 1977	? (kroužkování)
Nedamov o. Č. Lípa	16. 05. 1978	Miroslav Honců (pozorování)
Nová Hradečná o. Olomouc	13. 05. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Nová Pláň o. Bruntál	20. 10. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Nový Dvůr o. Plzeň sever	05. 10. 1979	Milan Hirt (kroužkování)
Oslov o. Písek	26. 03. 1978	Karel Pecl (pozorování)
Paseka o. Olomouc	19. 05. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Peklo u Č. Lípy o. Č. Lípa	12. 06. 1976	Miroslav Honců (kroužkování)
Praha 2 – Vyšehrad o. Praha	14. 01. 1976	Pavel Pivoňka (kroužkování)
Praha 5 – Radotín o. Praha	19. 02. 1978	? (kroužkování)
Praha 7 – Troja o. Praha	23. 07. 1976	? (kroužkování)

Prosečnice o. Benešov	1977	Pavel Sladkovský (pozorování)
Rešov o. Bruntál	26. 05. 1977	? (kroužkování)
Sázava o. Benešov	1977	Pavel Sladkovský (pozorování)
Skalka o. Jindřichův Hradec	02. 07. 1978	Oldřich Kankrlík (kroužkování)
Slavkov o. Č. Krumlov	27. 05. 1978	Petr Burger (kroužkování)
Sloup v Čechách o. Č. Lípa	1976 / 03. 06. 1977 / 1978 / 17. 05. 1979	Miroslav Honců (pozorování ¹⁹⁷⁶ / kroužkování ^{1977, 1978, 1979})
Sovinec o. Bruntál	07. 05. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Stráncké o. Bruntál	28. 05. 1978	Oldřich Suchý (kroužkování)
Střechov nad Sázavou o. Benešov	24. 06. 1977	Jaroslav Sysel (kroužkování)
Stvolová o. Blansko	04. 06. 1977	Jaroslav Polách (kroužkování)
Sušice o. Klatovy	1976	J. Hašek (kroužkování)
Štěchovice o. Praha západ	23. 04. 1979	Jaroslav Holeček (kroužkování)
Šternberk o. Olomouc	02. 05. 1976	? (kroužkování)
Těchanov o. Bruntál	08. 05. 1979 / 19. 05. 1979	Oldřich Suchý (kroužkování)
Tlustec o. Č. Lípa	07. 06. 1976	Miroslav Honců (kroužkování)
Třemešek o. Šumperk	23. 05. 1978	Oldřich Suchý (kroužkování)

Týnec nad Sázavou o. Č. Budějovice	17. 05. 1977	? (kroužkování)
Úhost' o. Chomutov	28. 05. 1977	? (kroužkování)
Velké Žernoseky o. Litoměřice	10. 05. 1978	? (kroužkování)
Vesec o. Semily	23. 06. 1979	František Včelák (kroužkování)
Vítkov o. Opava	21. 05. 1978	František Gazda (kroužkování)
Vlastějovice o. Kutná Hora	18. 06. 1977	Kryštof Harant (kroužkování)
Votice o. Benešov	23. 05. 1976	Stanislav Havel (kroužkování)
Vrané nad Vltavou o. Praha západ	29. 04. 1976	? (kroužkování)
Vrcovice o. Písek	25. 02. 1978 / 18. 02. 1979 / 11. 03. 1979	Karel Pecl (pozorování)
Záblatí o. Prachatice	09. 04. 1978	? (kroužkování)

Brniště: V roce 1976 se kolem Brniště pohybovalo několik dospělých výrů. O rok později bylo v hnízdě okroužkováno jedno mládě. I další rok bylo v hnízdě zjištěno jedno mládě. V roce 1979 byli kolem hnízdiště opět pozorováni pouze dospělí výři.¹⁵⁶

Budenín: V roce 1977 byla snůška na hnízdišti u Budenína zničena zvěří.¹⁵⁷

Dobev: 23. 04. 1979 byla v dutině dubu u Dobeveského rybníka nalezena 2 vejce.¹⁵⁸

Držov: 25. 02. 1978 byla na pravém břehu řeky Otavy spatřena samice. V hnízdě se nacházela tři vejce. V okolí hnízda byly nalezeny zbytky ježka a hryzce. Později byla v hnízdě okroužkována dvě mláďata.¹⁵⁹

Hradčany: Dvě mláďata byla v hnízdě nalezena v roce 1976. Rok nato byla dvě mláďata z hnízda vybrána. V roce 1978 bylo v hnízdě zjištěno jedno mládě. Poté došlo

¹⁵⁶ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. s. 11 (mns).

¹⁵⁷ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblanicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 109.

¹⁵⁸ PECL, K. *In litt.*

¹⁵⁹ PECL, K. *In litt.*

v okolí hnízdiště k rozsáhlému kácení a výři zde potom několik let nehnízдили. Nicméně za stodolou jistého pana T. Matůška se poprali dva výři samci. Po boji zůstal jeden z nich zraněný na zemi. Výr byl několik dní dokrmován a hýčkán a poté vypuštěn. Výři se tedy u Hradčan vyskytovali i v roce 1979.¹⁶⁰

Hvězda: Při kontrole hnízda 26. 5. 1979 byl spatřen jeden mladý výr, avšak z hnízda ulétl a nebyl proto okroužkován.¹⁶¹

Jestřebí: V květnu 1976 byla v hnízdě okroužkována dvě mláďata.¹⁶²

Kestřany: Hnízdiště, které bylo nalezeno 24. 2. 1979, se nacházelo nad rybníkem Velký Potočný. Byla v něm nalezena čtyři vejce. Po vylíhnutí byli malí výři nejspíš vybráni.¹⁶³

Krhanice: Na tzv. Panské skále u Krhanic byla v roce 1976 na hnízdě zničena tři vejce liškou, která měla noru jen 12 m od hnízda.¹⁶⁴

Kvítkov: V červnu 1977 byla Miroslavem Honců okroužkována v hnízdě dvě mláďata. V květnu následujícího roku byla v hnízdě nalezena H. Knoblochem dvě, ještě velmi mladá mláďata, a proto nemohla být okroužkována. V roce 1979 bylo v hnízdě objeveno jedno mládě.¹⁶⁵

Lindava: Na západ od obce se nachází 554 m vysoký kopec Ortel. Tam byla v únoru 1979 pozorována samice výra. Později byla spatřena i v březnu, ale hnízdo se nepodařilo nalézt.¹⁶⁶

Malé Nepodřice: Ve skalách nad Otavou bylo 8. 4. 1978 nalezeno Karlem Peclm hnízdo se třemi výřimi mláďaty.¹⁶⁷

Nedamov: V květnu 1978 byla na hnízdě pozorována dvě mláďata, při pozdějším pozorování byla spatřena za letu.¹⁶⁸

Oslov: 26. 03. 1978 byla v hnízdě nalezena samice se dvěma vejci, v okolí byly zbytky lysky.¹⁶⁹

Prosečnice: V roce 1977 bylo vybráno hnízdo v Prosečnici, a to dokonce dvakrát. Nejdříve bylo odneseno jen jedno mládě, později se pro zbývající mláďata někdo vrátil.¹⁷⁰

¹⁶⁰ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. 1985, s. 26 (mns).

¹⁶¹ Tamtéž, s. 33.

¹⁶² Tamtéž, s. 23.

¹⁶³ PECL, K. *In litt.*

¹⁶⁴ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblánicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 109.

¹⁶⁵ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. s. 20 (mns).

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 12.

¹⁶⁷ PECL, K. *In litt.*

¹⁶⁸ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. s. 42 (mns).

¹⁶⁹ PECL, K. *In litt.*

¹⁷⁰ SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblánicku v letech 1971-1977*. In *Dravci, 1977*, s. 112.

Sloup v Čechách: V roce 1976 lze usuzovat podle zaslechnutých zvuků o přítomnosti výra. 3. června následujícího roku bylo nalezeno v hnízdě jedno mládě a hluché vejce. Vzhledem k velikosti mláděte a datu nálezů šlo patrně o náhradní hnízdění. V roce 1978 a 1979 nebylo hnízdiště zaznamenáno, výři se však v okolí nadále vyskytovali.¹⁷¹

Vrcovice: Roku 1978 byla nalezena samice na hnízdě se dvěma vejci. V okolí byly nalezeny zbytky bažantů a holubů. V roce 1979 bylo na hnízdišti nalezeno jedno zastydlé a jedno rozbité vejce.¹⁷²

¹⁷¹ HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. s. 14 (mns).

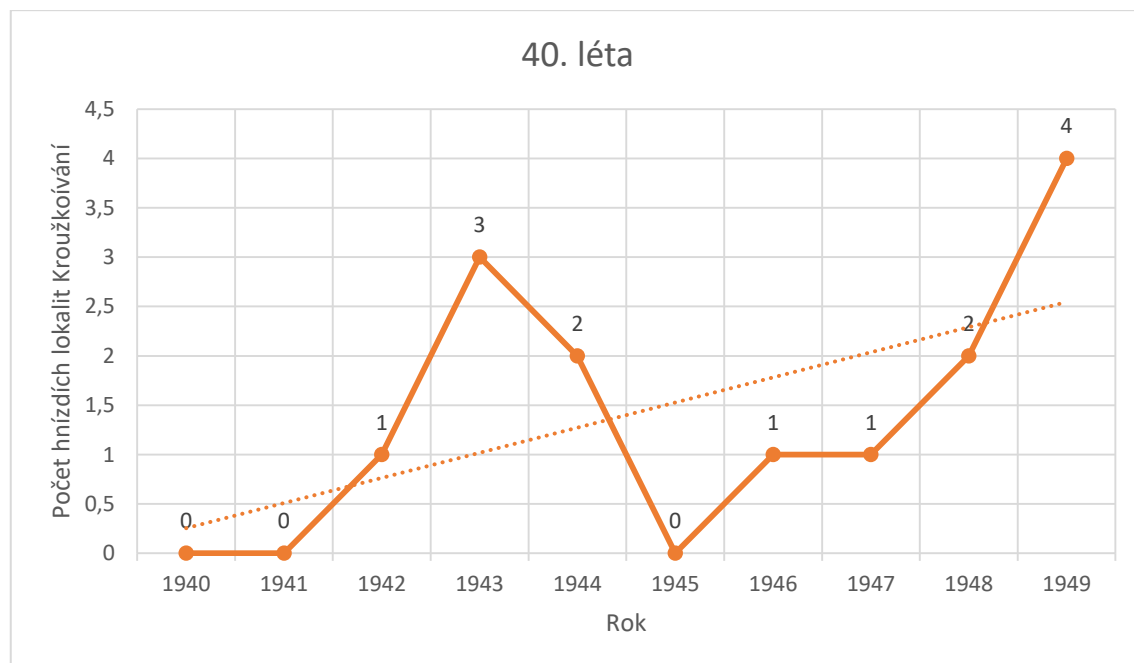
¹⁷² PECL, K. *In litt.*

6.3. Výsledky

Tato posbíraná data o kroužkování a pozorování výra nám ukazují jeho postupné rozšiřování po téměř celém území dnešní České republiky. Tomuto rozšíření jednoznačně přispěla postupně se zvyšující a přísnější legislativní ochrana tohoto druhu.

Ve 40. letech, když byla zavedena za protektorátu Čechy a Morava jeho přísná ochrana, se nám v letech, ve kterých platila, jasně ukazuje nárůst v počtu kroužkovaných i pozorovaných výrů. Důležité je podotknout, že počet kroužkovatelů v tomto období není nikterak velký a nejspíše se jedná jen o 10 kroužkovatelů.¹⁷³

Na grafu můžeme vidět vývoj v počtu hnízdních lokalit, na kterých byl výr kroužkován během 40. let.

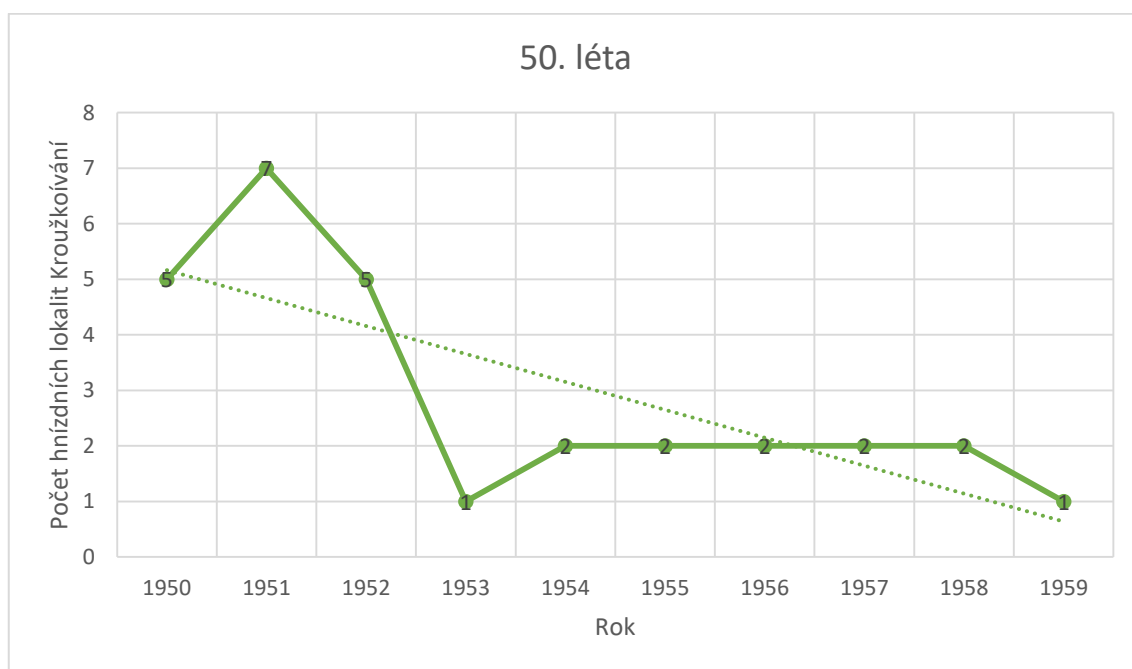

Graf 1: Počet lokalit, na kterých byl kroužkován výr mezi lety 1940-1949.

¹⁷³ ŽMOLIL, M. Výr velký (*Bubo bubo*, Linnaeus, 1758) jako modelový druh pro environmentální výchovu. Praha, 2019. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK. s. 56.

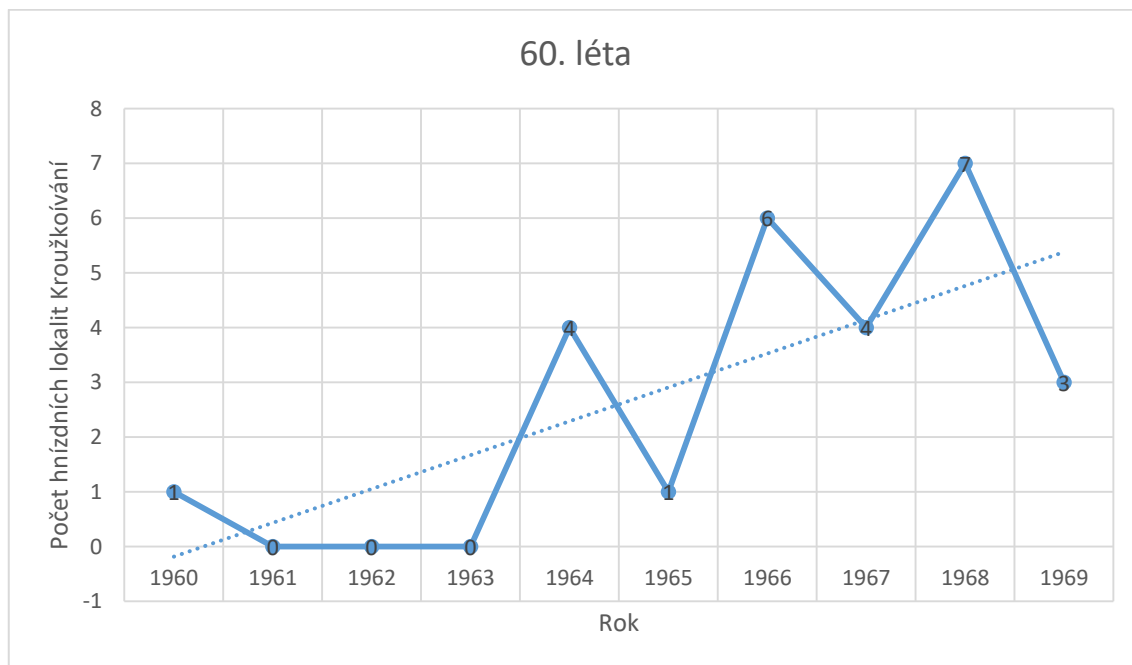
V 50. letech se velice brzy, a to nejspíše v důsledku nové legislativy z roku 1951 (vyhláška č. 283/51 Ú. l. I.), počet okroužkovaných výrů snižuje na velmi malý počet. V literatuře se v této době můžeme dočíst o zvýšeném zájmu o koupi výrů za účelem využití na výrovce.

Zmíněný propad v kroužkování výrů je vidět na tomto grafu v podobě počtu hnízdních lokalit, na kterých byl výr kroužkován.

Graf 2: Počet lokalit, na kterých byl kroužkován výr mezi lety 1950-1959.

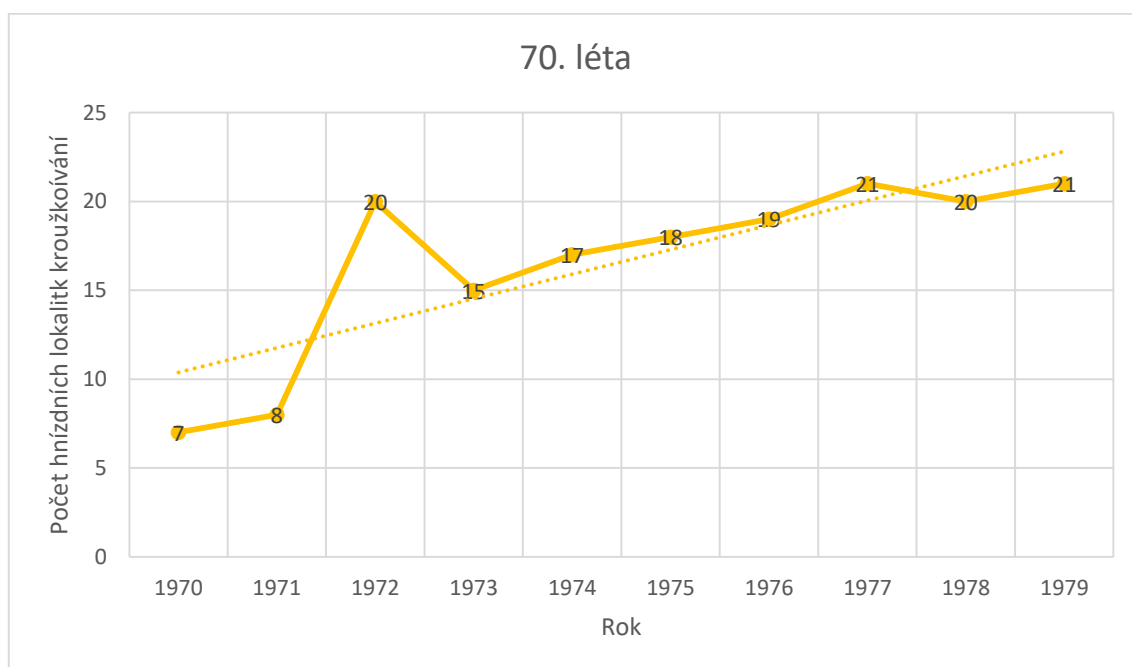
V 60. letech se počet kroužkovatelů zvětšuje, ale na počet kroužkovacích hnízdních lokalit i počtu jedinců se tento trend víceméně neprojevuje, stále se jedná pouze o jednotky.

Graf 3: Počet lokalit, na kterých byl kroužkován výr mezi lety 1960-1969.

V 70. letech je nárůst kroužkovatelů i kroužkovaných lokalit obrovský, jedná se až o 21 jednotlivých lokalit, na kterých jsou výři kroužkováni každý rok. To má nejspíše na svědomí i zásadní omezení lovu na výrovce (1967), její úplné zakázání (1975) a s tím související úpadek vybírání hnízd této sovy, v jehož důsledku došlo k poměrně nerušenému množení a rozšiřování výra do různých oblastí republiky.

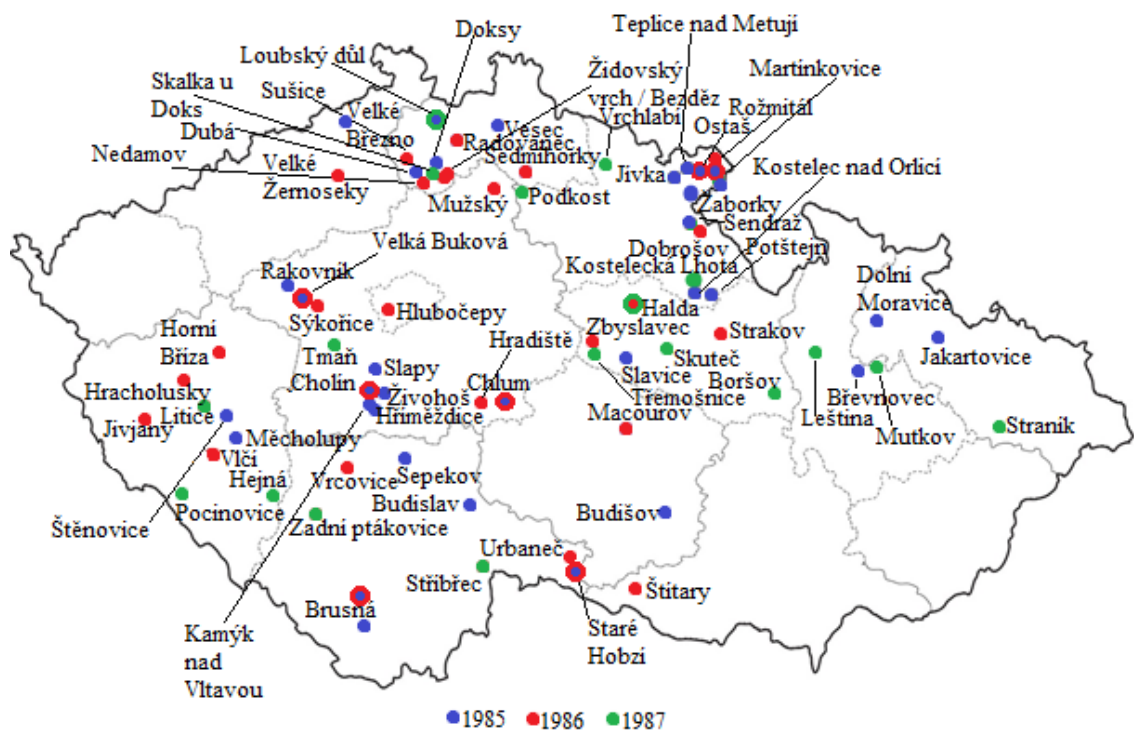
Tento vývoj můžeme přehledně vidět na tomto grafu.

Graf 4: Počet lokalit, na kterých byl kroužkován výr mezi lety 1970-1979.

V následujících letech tento trend nadále pokračuje a kroužkovatelů i kroužkovaných výrů a lokalit, na kterých se vyskytuje, přibývá. V 80. letech se počet lokalit, na kterých byl výr kroužkován, přibližně zdvojnásobil a nadále se zvyšuje až do současnosti.

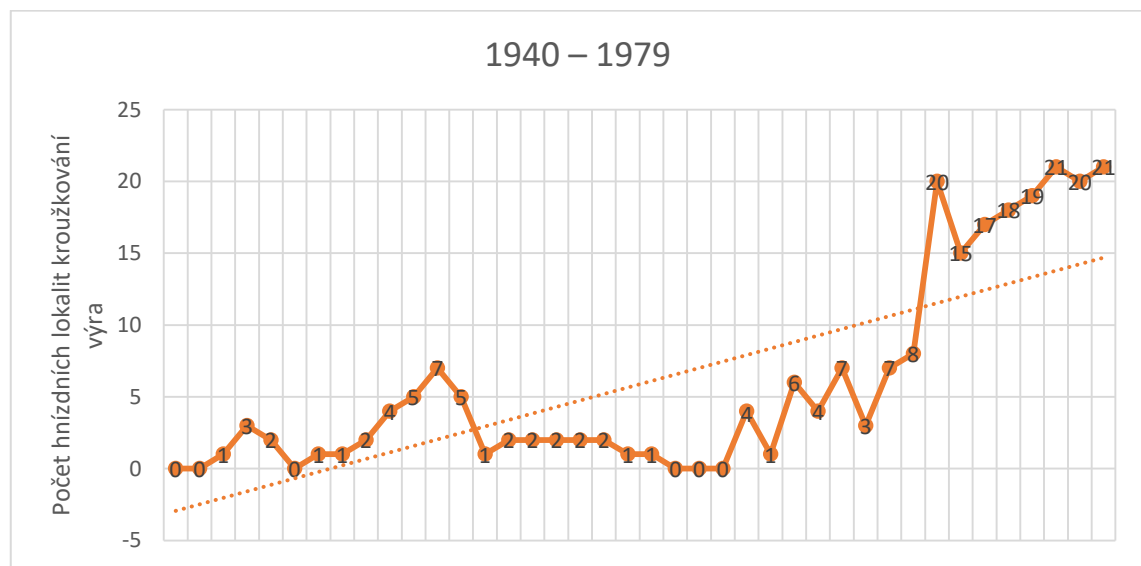
Na následující mapce se na nárůstu výřích hnízdišť můžeme přesvědčit pohledem na místa kroužkování výrů v letech 1985-1987. Za pouhé tři roky je jich 82, což by bylo ještě deset let předtím nemyslitelné.

Mapa 7: Kroužkování výra v letech 1985-1987.

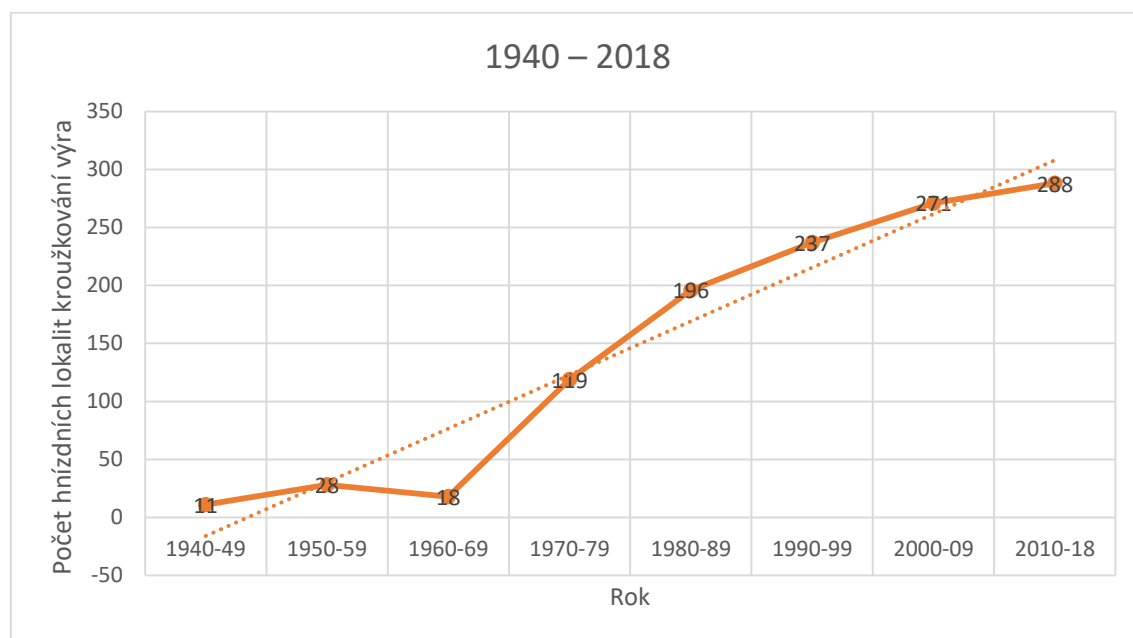
O dalším vývoji se můžeme přesvědčit na těchto třech jednoduchých grafech, které znázorňují počet lokalit, na kterých byl výr kroužkován v delších intervalech.

Tento graf po jednotlivých letech znázorňuje počty lokalit, na kterých byl výr kroužkován mezi lety 1940-1979.

Graf 5: Počet unikátních lokalit, na kterých byl kroužkován výr mezi lety 1940-1979. Uvedeno po letech.

Tento graf po desetiletích znázorňuje počty lokalit, na kterých byl výr kroužkovan od roku 1940 do roku 2018.

Graf 6: Počet unikátních lokalit, na kterých byl kroužkovan výr mezi lety 1940-2018. Uvedeno po desetiletích.

6.3.1. SHRNU TÍ

Primárně za pomoci kroužkovacích záznamů z archivu kroužkovací stanice Národního muzea jsem zmapoval výskyt hnízdišť výra velkého v minulém století. Mapovat hnízdní lokality jsem začal od 40. let. Protože však v této době je údajů o kroužkování výra jen pomálu, což je způsobeno malým počtem kroužkovatelů i kroužkovaných výrů, doplnil jsem tyto údaje o věrohodné zprávy o pozorování, hnízdění a výskytu této sovy. Z této metody vznikl přehled ohnisek hnízdicích lokalit této sovy, která se s přibývajícím lety rozrůstají. Na rozšiřování výskytu hnízdišť výrů se projevuje úroveň jeho zákonné ochrany. Můžeme to vidět na zvýšeném počtu kroužkovaných výrů během existence protektorátu Čechy a Morava, kde v Čechách platila do té doby nevídaná ochrana výra. Po obnovení Československé republiky a zániku této ochrany se čísla opět propadají. Výrazně začínají růst až v druhé polovině 60. letech v souvislosti s omezením vybírání výra na výrovku. S jejím úplným zákazem v roce 1975 se začíná značně zvětšovat výří populace a ze svých ohnisek (v oblastech Ralské pahorkatiny, Nízkých Jeseníků, Křivoklátské vrchoviny a dalších) se rozšiřuje dále po republice. Tento trend pak pokračuje až dodnes a imanentní vyhubení výrovi u nás již nehrozí.

7. DISKUZE

Ve své práci jsem se zabýval výskytem hnízdních lokalit výra velkého na území dnešní České republiky mezi lety 1940-1979. Nejprve se pokusím zdůvodnit, proč jsem si vybral omezení tímto územím a obdobím. Na území dnešní České republiky jsem zkoumanou oblast omezil z důvodu dostupnosti a počtu zdrojových materiálů. Rozmezí, ve kterém jsem sbíral údaje, je z jedné strany omezeno minimálním množstvím dostupných informací o výskytu výra (hlavně z údajů kroužkovací stanice) a z druhé ustálením silné právní ochrany výra a s tím souvisejícím nárůstem v počtu kroužkovaných i pozorovaných jedinců.

Jak už jsem v této práci zmínil dříve, podobnou tematikou, konkrétně výskytem výra v Čechách, se zabývají i jiní autoři. Ve dvacátém století to byli převážně J. Jirsík 1940-1945 a J. Sekera 1949. Oba tyto výzkumy k určení velikosti populace výra používaly metodu dotazníku a ankety, které sice umožňují poměrně jednoduše a rychle získat velké množství informací, avšak také spoléhají na pravdivost podaných informací od respondentů, v tomto případně myslivců. A ti, jak již jsem zmiňoval, měli ve dvacátém století hned několik důvodů proč neříkat pravdu,¹⁷⁴ nebo nemuseli být na správném vyplnění dotazníku zainteresováni a zadané informace si neověřili. Z těchto důvodů jsem se rozhodl údaje o výskytu výra z těchto prací nepoužívat a využít jiné metody.¹⁷⁵

Metodu, kterou jsem zvolil k určení rozšíření hnízdních lokalit výra, má kromě pozitiv v podobě spolehlivějších údajů samozřejmě také své negativa. Údaje o výřích hnízdištích jsem čerpal primárně z dat z archivu kroužkovací stanice Národního muzea, jelikož je jediná kroužkovací stanice dodnes fungující na území České republiky. Do

¹⁷⁴ Výrovka a s ní související vybírání výrů, které pro její fungování muselo nadále zůstat legální. Pokud by byl počet výrů nízkých, mohlo by dojít k jeho zákonné ochraně nebo přinejmenším omezení vybírání jeho hnízd.

¹⁷⁵ Dále ještě existuje několik prací zaměřujících se na rozšíření výra se na menším území. Například práce Miroslava Honců *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*, nebo třeba kniha Pavla Vašáka *Ptáci Podblanicka*, ve které je výskytu výra věnována kapitola. Výskytu v Jeseníkách se věnoval například Oldřich Suchý a v Českomoravské vrchovině Kuntsmüler. Některé mají i značně užší zaměření jako třeba práce Jiřího Česáka *Výskyt a hnízdění výra velkého (Bubo bubo) na Kunětické hoře u Pardubic*. Kvůli svému užšímu zaměření se tyto práce věnují výskytu výra podrobněji a také bez metody dotazníků. Mnohdy používají metodou přímého pozorování, v důsledku čehož jsou jejich výsledky spolehlivější a více důvěryhodné. Proto údaje z těchto prací používám.

jejího archivu se po jejím zániku přesunuli i údaje o kroužkování z kroužkovací stanice v Přerově (MOS). Ovšem nejspíše se jednalo pouze o jejich přepisy a originály jsou přinejmenším prozatím ztraceny. Nevýhoda těchto přepisů je že jsou přepsány na přepsány na šablony ČSO a nedají se tak od ostatních záznamů jednoznačně rozlišit. Čerpal jsem také z článků v periodících, které zmiňují nějaké konkrétní hnízdění výra, jedná se například o časopis *Živa*, či *Stráž myslivosti / Myslivost*. Další informace jsem získal i z prací věnujících se výskytu výra na užších lokalitách, které používaly k jeho sladování spolehlivější metody než dotazníky, a také proto, abych se vyhnul opisování opakujících se chyb z nepřesných celorepublikových prací. Ani tyto práce však nemusí být zcela spolehlivé a i v nich se mohou nepřesnosti nacházet. Avšak musím upozornit, že ani údaje z kroužkovací stanice nemusejí plně korespondovat se skutečným výskytem výřích hnízdíšť, neboť v současné době, natož v minulosti, nebyli všichni výři kroužkování jedná se jen o jisté procento populace.¹⁷⁶ Zároveň i místa, na kterých docházelo ke kroužkování výrů, jsou do jisté míry závislé na pohybu daného kroužkovatele, a proto nemusí být rovnoměrně reprezentovaná. Tento nedostatek jsem se pokusil kompenzovat odbornými články a pracemi, ovšem i u nich se nachází problém podobný. Neexistuje dostatek těchto prací, aby pokryly celé mnou sledované území, a proto i údaje z nich nejsou rovnoměrně rozdělené.

¹⁷⁶ Ta byla ve skutečnosti zcela jistě větší než počet okroužkovaných jedinců. Mým odhadem je, že se počet okroužkovaných výrů pohyboval v nízkých desítkách procent a časem se zvedal na dnešních +-50%.

8. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem přiblížil a vysvětlil výrův nelehký osud ve vztahu s člověkem od starověku až po současnost. Vysvětlil jsem problematiku výrovky a s ní související vývoj zákonné ochrany výra, která ho nakonec zachránila od vyhubení na našem území. Dále jsem představil nejstarší zaznamenaná hnízdiště této sovy a počátky jejího kroužkování. Záznamy z kroužkovací stanice jsem zkombinoval s údaji o pozorování výra v literatuře. Údaje jsem ve své práci koncentroval a interpretoval na několika mapách, tabulkách a grafech. Zpracováním údajů z výše zmíněných zdrojů jsem došel k závěru, že početnost výřích hnízdišť na začátku druhé poloviny 20. století značně kolísala, a ačkoliv již výr nebyl na pokraji vyhubení, jeho populace se rapidně nezvětšovala. K tomu nejspíše přispělo časté vybírání výřích hnízd za účelem chovu na výrovku nebo prodejem. Počet hnízdních lokalit se začal strmě zvyšovat až v druhé polovině 70. let., tedy současně se zákazem lovu na výrovce, který byl hlavním důvodem vybírání hnízd. Od této doby se velikost výří populace a počet výřích hnízdišť pravidelně a rovnoměrně zvětšuje. Tento nárůst může být způsoben kromě zvyšujícího se stupně jeho ochrany i větším počtem jeho kroužkovatelů a celkového monitoringu této majestátní sovy. Právní ochranu výra v současné době zajišťuje nejen legislativa ČR, ale i Evropské unie. A vypadá to, že se na tom alespoň prozatím, nic nezmění. Z toho důvodu předpokládám, že by v následujících letech měla obnova a růst výří populace nadále pokračovat.

Rostoucí početnost lze doložit také tím, že roky, kdy nebyla kroužkována ani jedna výří lokalita se nachází převážně na počátku sledovaného intervalu (opakuje se v letech 1940, 1940, 1945, 1961, 1962 a 1963)¹⁷⁷, zatímco nejvyšší počet kroužkovaných lokalit se objevuje na konci sledovaného období, konkrétně roky 1977 a 1979.

Jako student pedagogické fakulty se samozřejmě zamýšlím nad využitím poznatků z této práce ke školní výuce. Na mysl přijde hned několik předmětů. V biologii nebo přírodopisu můžeme na příkladu výra uvést princip a důležitost potravních pyramid.

¹⁷⁷ Absence kroužkování výra v letech 1961–1963 je zajímavý a nevysvětlený fenomén (mohlo se například jednat o nedostatek kroužků správné velikosti), který by si zasloužil další bádání.

Žákům je možno vysvětlit podstatu dravců a jejich roli v přírodě i potřebu jejich ochrany a zachování. S tímto tématem by se dalo jistě zavítat i do okruhů ekologických až dějepisných. Bylo by možno žákům vysvětlit, jak se k naší fauně, a dravcům speciálně, přistupovalo dříve a proč je i nadále důležité je chránit. Nesmíme totiž zapomenout, že i dnes se nadále ozývají hlasy oslavující a volající po obnově těchto starých zvyků a pořádků.

Nakonec bych rád konstatoval, že skutečnost zvětšování se počtu výřích hnízdišť i výrů samotných vnímám jako velmi pozitivní. Tento vývoj můžeme považovat skoro až za zázrak, neboť nechybělo mnoho a výr mohl v Čechách i v jiných zemích zcela vymizet. Jeho setrvání a nově se realizující prosperita znamená mnoho pro zachování naší původní avifauny.

9. ZDROJE

9.1. Archivní fondy

1. Archiv Kroužkovací stanice Národního muzea Praha: záznamy o kroužkování z let 1940 – 1979.

9.2. Knihy

1. ANDRESKA, J. & ANDRESKOVÁ, E. *Tisíc let myslivosti: Lovecké hrady a zámky. Lovecké zbraně. Lovečtí psi. Zvěř. Sokolnictví. Čížba. Člověk myslivcem.* Vimperk: Tina, 1993. ISBN 80-85618-12-5.
2. CEPÁK, J. & Národní muzeum (Praha, Česko). *Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky.* Praha: Aventinum, 2008. s. 239. ISBN 978-80-86858-87-6.
3. ČERVENÝ, J. *Ottova encyklopedie Myslivost.* Praha: Ottovo nakladatelství, s.r.o, 2010.
4. DUNGEL, J. & K. HUDEC. *Atlas ptáků České a Slovenské republiky.* Praha: Academia, 2011. Atlas (Academia). ISBN 978-80-200-1989-9.
5. HILDEGARDA Z BINGENU. *Ptačí medicína.* Přeložil Jana MALÁ. Praha: Academia, 2013. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-2302-5.
6. HUDEC, K. & ŠŤASTNÝ, K. *Ptáci: Aves. 2., přeprac. a dopl. vyd.* Praha: Academia, 1994-. Fauna ČR a SR. ISBN 978-80-200-1834-2.
7. HUDEC, K. & BÁRTA, D. *Fauna ČSSR, Sv. 23, Díl 3. sv. 1: Ptáci.* Praha: Academia, 1983. sv. Sv. 23, Díl 3. sv. 1.
8. ISIDOR ZE SEVILLY. *Etymologiae XII.* Přeložila L. BLECHOVÁ-ČELEBIČ. Praha: OIKOYMENH, 2004. Knihovna středověké tradice. ISBN 80-7298-060-2.
9. JIRSÍK, J. *Naše sovy: datli, rorýsi, lelkové, vlhy, dudkové, mandelíci, lednáčci, kukačky, kráčiví a plameňáci: pro lesní personál, lovce, rolníky, učitelstvo, ornitology a přátele přírody.* V Praze: Česká grafická Unie, 1944
10. LOOS, Kurt, ed. *Der Uhu in Böhmen nebst einigen Notizen über die Verbreitung dieser Eule in einigen andern Ländern.* Saaz, 1906.

11. NEVRLÝ, Miloslav. *Moje ptačí roky*. Vydání v tomto souboru první (Rok s ptačími křídly - vydání páté). Praha: Česká společnost ornitologická, 2017. ISBN 978-80-87572-32-0.
12. RAKUŠAN, Ctirad. *Myslivecký slovník naučný*. Praha: Brázda, 1992. ISBN 80-209-0212-0.
13. SVENSSON, L., GRANT, P. J., MULLARNEY, K. & ZETTERSTRÖM, D. 2004: *Ptáci Evropy, severní Afriky, Blízkého východu*. Svojtka & Co., Praha. ISBN 978-80-7291-246-9.
14. ŠÍR, V. *Ptactvo české*. Praha. M. Knapp, 1890.
15. ŠŤASTNÝ, Karel, BEJČEK, Vladimír a HUDEC, Karel. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice: 2001-2003*. Praha: Aventinum, 2009. s. 189. ISBN 978-80-87051-52-8.
16. ŠTĚRBA, O. *Máme rádi zvířata?*. Olomouc: Prodos, 1996. ISBN 80-85806-40-1.
17. VAŠÁK, Pavel. *Ptáci Podblanicka*. Vlašim: Český svaz ochránců přírody, 2006. Přírodou Podblanicka. ISBN 80-86327-47-7.
18. ŽÍDEK, P. & HADRAVOVÁ, A., ed. *Knihy dvacatera umění mistra Pavla Žídka: část přírodovědná*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1618-8.

9.3. Články

1. ANDRESKA, D., ANDRESKA, J. *K výročí 50 let zákazu lovu dravců na výrovkách*. In *České právo životního prostředí* č. 46 (4/2017), ISSN 1213-5542.
2. ANDRESKA, J & ANDRESKA, D. *Výr velký a jeho nelehký osud II*. In *Živa*. Praha, 2020(6), ISSN 0044-4812.
3. ANDRESKA, J. & ANDRESKA, D. *K vývoji právní ochrany výra velkého (Bubo bubo) v českých zemích*. In *České právo životního prostředí: časopis České společnosti pro právo životního prostředí*. Praha: Česká společnost pro právo životního prostředí, 2018, 50. ISSN 1213-5542.
4. ANDRESKA, D & STORCH, D. *Soví hnízda*. In *Vesmír: přírodovědecký časopis*. Praha: Vesmír, 2017, 96(313), ISSN 0042-4544.

5. ANDRESKA, J. *Výr velký a jeho nelehký osud III.: Nesnadná cesta k ochraně.* In Živa. Praha, 2021(1), 40-42. ISSN 0044-4812.
6. ANDRESKA, J. *Výr velký a jeho nelehký osud IV.: Diskuze a sváry.* In Živa. Praha, 2021(2), 93-95. ISSN 0044-4812.
7. BÁRTA, Z & HRUŠKA, J. *Zahníždění výra velkého na zemi a na stromě.* In Živa. Praha, 1978 (1), ISSN 0044-4812.
8. BÁRTA, Z, HRUŠKA, J. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku.* In Živa. Praha, 1967 (1), ISSN 0044-4812.
9. CEPÁK, J & KLVANA, P. *Kroužkování ptáků v České republice a v Evropě.* In *Ochrana přírody: časopis státní ochrany přírody: journal of the state nature conservancy*, 2009 (3), ISSN 1210-258X.
10. ČERNÝ, W. : SEKERA, J. *Rozšíření výrů v Československu.* In *Sylvia*, roč. 15, 1958, ISSN 2570-9801.
11. DRMOTA, J. *Pohled do historie lovu zvěře: lov na výrovce.* In *Myslivost*. Praha, 2006(8), ISSN 0323-214X.
12. GAZDA, F. *Hnízdění výra velkého (BUBO BUBO) na stromě.* In Živa. Praha, 1974 (4), ISSN 0044-4812.
13. HEJL, F. *Výr na Litovelsku.* In *Stráž myslivosti*. Brno, 1932, roč. 22, č. 18.
14. HEJL, F. *Kroužkování ptactva.* In *Stráž myslivosti*. Brno, 1932, roč. 12 č. 14.
15. HOŠKOVÁ, L. *80 let České společnosti ornitologické, část první: od vzniku do šedesátých let.* In *Ptačí svět*. Praha, 2006 (1), ISSN 1801-7525.
16. KOHOUT, V. *Kde hnízdí výři.* In Živa. Praha, 1957 (4), ISSN 0044-4812.
17. KUNSTMÜLLER, I. *Evoluce sov,* In *Myslivost: odborný časopis pro lidovou myslivost*. Praha, 2020 (5), ISSN 0323-214X.
18. KUNSTMÜLLER, I. *Početnost a hnízdní biologie výra velkého (Bubo bubo) na Českomoravské vysočině v letech 1989-1995.* In *Buteo*, 1996 (8).
19. KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký III,* In *Myslivost* odborný časopis pro lidovou myslivost. Praha, 2020 (6), ISSN 0323-214X.
20. KUNSTMÜLLER, I. *Výr velký v českých zemích.* In *Myslivost: odborný časopis pro lidovou myslivost*. Praha, 2020 (4), ISSN 0323-214X.

21. KLÁPŠTĚ, J. *Poznámky k počátkům moderního kroužkování ptáků*. In Anurus: regionální ornitologický sborník Východočeské pobočky České společnosti ornitologické při VČM v Pardubicích. Pardubice: Tesla, 2004 (1). ISSN 1211-6424.
22. MAHELKA, B. *K ochraně výra velkého*. In Živa. Praha, 1966 (1), ISSN 0044-4812.
23. MUSÍLEK, J. *Odstřel škodné na výrovkách a hubení kání*. In Stráž myslivosti. Brno, 1932, roč. 10 č. 21, (7/1932).
24. NEVRLÝ, M. *Zpráva o základním průzkumu zvěřeny ptáků Ralské pahorkatiny v letech 1971 - 73*. In Ochranařsko přírodovědný průzkum oblasti Hamr u České Lípy. (1974).
25. SEKERA, J. *Rozšíření výrů v Československu*. In *Práce výzkumných ústavů lesnických sv. 7*. 1954.
26. SLADKOVSKÝ, P. *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblánicku v letech 1971-1977*. In *Dravci 1977: sborník referátů a příspěvků z celostátní pracovní porady, Davle u Prahy, 6-9. září 1977. 2. díl*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978.
27. SLADKOVSKÝ, Pavel, *Analýza ztrát způsobených člověkem při hnízdění výra velkého na Poblánicku v letech 1971-1977*. In *Dravci 1977: sborník referátů a příspěvků z celostátní pracovní porady*.
28. SLAVÍK, B. *Několik poznámek k výskytu Výra Velkého (Bubo bubo) na Českomoravské vysočině*. In *Vlastivědný sborník Vysočiny: oddělení věd přírodních*. (2/1958).
29. VAŘEČKA, D. *Ptactvo Písecka*. In *Zool. Odd. Mor. Muzea v Brně*.
30. VETTER, V. *Výr*. In Živa. Praha, 1854 (7), ISSN 0044-4812 (7/1854).
31. VONDRÁČEK, J. a HONCŮ M. *Porovnání dvou analýz zbytků potravy výra velkého z téže lokality v letech 1939 a 1967-72*. In *Sborník Severočeského Musea. Ser. Natur. Liberec 1978*.
32. VONDRÁČEK, J. *K rozšíření výra velkého v Severočeském kraji*. In *Příloha časopisu Ochrana přírody. Ochranařsky průzkum. Praha, 1973 (5)*.

9.4. Akademické práce

1. HONCŮ, M. *Rozšíření a bionomie výra velkého (Bubo bubo) na Českolipsku*. Praha, 1985. Závěrečná práce. Přírodovědecká fakulta UK.
2. KŘÍŽKOVÁ, B. *Amatérští ornitologové: Občanská věda v praxi*. Praha, 2020. Diplomová práce. Fakulta Humanitních studií UK. Vedoucí práce PhDr. Ivan Rynda.
3. ŽMOLIL, M. *Výr velký (Bubo bubo, Linnaeus, 1758) jako modelový druh pro environmentální výchovu*. Praha, 2019. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK. Vedoucí práce Ing. Jan Andreska, Ph.D.

9.5. Zákony a vyhlášky

1. Vládní nařízení č. 127/1941 Sb.
2. Vládní nařízení č. 128/1941 Sb.
3. Vyhláška 134/1996 Sb.
4. Vyhláška č. 10/1975 Sb.
5. Vyhláška č. 176/1957 Ú. 1. I.
6. Vyhláška č. 283/1951 Ú. 1. I.
7. Vyhláška č. 395/1992 Sb.
8. Vyhlášky č. 4/1967 Sb.
9. Zákon č. 449/2001 Sb.
10. Zákon č. 98/1929 Sb.

9.6. Inetrnetové zdroje

1. *Historie lovu a myslivosti*, [online]. Českomoravská myslivecká jednota. [Cit. 2. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.cmmj.cz/historie>.
2. *Jak hnízdí výr velký*. In: *Stráž myslivosti* [online]. 2000, 6. 2000 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2000/Cervenec---2000/Jak-hnizdi-vyr-velky>

3. *Jak nahlásit nález kroužku*. Společnost spolupracovníků Kroužkovací stanice [online]. [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <http://krouzkovaniptaku.cz/jak-nahlasit-nalez-krouzku>
4. *Bejvávalo....* Vzpomínky letitého myslivce [online]. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://www.valachnet.cz/~brazdar/vzpominky.html>

9.7. Fotografie

- Obr. 1: ŽÍDEK, P, & HADRAVOVÁ, A. a Středisko společných činností. *Kniha dvacatera umění mistra Pavla Žídka: část přírodovědná*. Praha: Academia, 2008. s. 207. ISBN 978-80-200-1618-8.
- Obr. 2: FRIEDRICH II. *De arte venandi cum avibus*. Dostupné z: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Pal.lat.1071/0024
- Obr. 3: DRMOTA, J. *Pohled do historie lovu zvěře: lov na výrovce*. In *Myslivost*. Praha, 2006(8), ISSN 0323-214X. Hanzák, J. *Výři a výrovky*. In *Živa*. ISSN 0044-4812. (2/1962)
- Obr. 4: SLAVÍK, B. *Několik poznámek k výskytu Výra Velkého (Bubo bubo) na Českomoravské vysočině*. In *Vlastivědný sborník Vysočiny: oddělení věd přírodních*. (2/1958).
- Obr. 5: Fotografie autora.
- Obr. 6: Fotografie autora.
- Obr. 7: Fotografie autora.
- Obr. 8: Fotografie autora.
- Obr. 9: SUCHÝ, O. *O osudech výrů na Rýmařovsku*. In *Živa*. Praha, 1970 (2), ISSN 0044-4812.
- Obr. 10: BÁRTA, Z, HRUŠKA, J. *Výr velký na Bořeni a Zlatníku*. In *Živa*. Praha, 1967 (1), ISSN 0044-4812.
- Obr. 11: MAHELKA, B. *K ochraně výra velkého*. In *Živa*. Praha, 1966 (1), ISSN 0044-4812.
- Obr. 12: GAZDA, F. *Hnízdění výra velkého (BUBO BUBO) na stromě*. In *Živa*. Praha, 1974 (4), ISSN 0044-4812.

Moc děkuji Ing. J. Andreskovi, Ph.D., RNDr. K. Peclovi a Mgr. L. Fuchsové za poskytnutí nepublikovaných informací.